

คู่มือ

พระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก
ประจำปี ๒๕๖๗

Word-by-Word Translation Tipitaka and
Buddhism Propagation to Global Society

๒๐๒๔

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓
พระวินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ ๒๕๖๗

คู่มือ การเรียนรู้
พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (คำต่อคำ)
พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓
พระวินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (Word-by-Word Tipitaka Translation) มี ๒ ประการหลัก คือ

๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับบาลี ที่เป็นอักษรไทยและอักษรโรมัน ทุกคำ

๒. เพื่อให้ความหมายของศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่ม ได้ช่วยสร้างให้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่คงอยู่ และสืบเนื่องคู่กับพระพุทธศาสนา

พระวินัยปิฎกเล่ม ๓ คือ ภิกขุณีวิภังค์ ว่าด้วยบทบัญญัติของภิกษุณีสงฆ์ ในปาราชิกกัณฑ์ สังฆาทิเสสกัณฑ์ นิสสัคคียกัณฑ์ ปาจิตตียกัณฑ์ ปาฏิเทสนียกัณฑ์ เสดชียกัณฑ์ และอธิกรณสมณะ รวมเป็น ๓๑๑ สิกขาบท โดยปรับโทษสถานหนักแก่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดบทบัญญัติในปาราชิกกัณฑ์และสังฆาทิเสสกัณฑ์ และปรับโทษสถานเบาแก่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดบทบัญญัติในกัณฑ์ที่เหลือ

คำว่า ภิกขุณีวิภังค์ แปลว่า ข้อแจกแจงเกี่ยวกับภิกษุณี, การจำแนกความเกี่ยวกับสิกขาบทของภิกษุณี สิกขาบทเหล่านี้เป็นศีลของภิกษุณี เรียกโดยรวมว่า ภิกขุณีปาติโมกข์ เป็นบทบัญญัติที่ภิกษุณีสงฆ์จะต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกครึ่งเดือน เหมือนกับที่ภิกษุสงฆ์สวดภิกขุปาติโมกข์

บทบัญญัติของภิกษุณี มี ๒ กลุ่ม คือ:

๑. อสธารณบัญญัติ หรือ เอกโตบัญญัติ บทบัญญัติที่พระผู้มีพระภาคทรงปรารภภิกษุณีสงฆ์บัญญัติไว้เฉพาะสำหรับภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว ๑๓๐ สิกขาบท ภิกษุสงฆ์ไม่ต้องรักษา

๒. สาธารณบัญญัติ หรือ อุภโตบัญญัติ บทบัญญัติที่พระผู้มีพระภาคทรงปรารภภิกษุสงฆ์บัญญัติไว้ซึ่งภิกษุสงฆ์พึงรักษาและภิกษุณีสงฆ์พึงรักษาด้วย ๑๘๑ สิกขาบท มีเนื้อหาดังที่แสดงไว้แล้วในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค ๑ และ ๒

ในการจัดทำการแปลพระไตรปิฎกฉบับบาลี อักษรไทยและอักษรโรมัน ได้จัดทำออกเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากพระไตรปิฎก ทุกคำศัพท์นั้น เกิดจากความร่วมมือในการแปลจากบุคลากรทางพุทธศาสนา จาก ๓ กลุ่มสถาบันการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาประเทศศรีลังกา และมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งมุ่งหวังว่าความเข้าใจในความหมายของภาษาที่พระผู้มีพระภาค ทรงใช้ในการเทศนาสั่งสอน จึงเป็นส่วนใช้พระพุทธศาสนายั่งยืน และถาวรอยู่ตลอดไป

ในคู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำ คณะผู้ดำเนินการได้พยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจในคำศัพท์ที่แสดงด้วยการแปลคำต่อคำ ให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชน และผู้สนใจศึกษาความหมายของบาลี อันเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรมเทศนา ในขณะเดียวกัน คณะผู้ดำเนินการ ได้สรุปประเด็นของธรรมที่สำคัญ ควรแก่การเรียนรู้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ให้บรรลุจุดหมายที่เป็นความสุขสูงสุดของชีวิต การจัดทำคู่มือ จึงแบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทก็จะเป็นการกล่าวถึงธรรมที่บรรจุอยู่ในแต่ละส่วนของเล่ม พร้อมกับยกตัวอย่างของพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมที่สรุปมาให้ศึกษา ผู้ใช้คู่มือจึงจะศึกษาถึงคำอธิบายธรรม มีบาลีประกอบ ต่อด้วยบทแปลแบบคำต่อคำ และตามด้วยบทแปลโดยความที่ได้จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๘

สารบัญ

บทที่	เนื้อหา	หน้า
๑	ปาราชิกกณฺท์ – กัณฺท์ว่าด้วยปาราชิก	๕
๒	สงฺฆาติเสสกณฺท์ – สังฆาติเสสกัณฺท์	๘
๓	นิสฺสัคคียกณฺท์ – นิสสัคคียกัณฺท์/ (ภิกฺขุณีวิภังฺโก – ภิกฺขุณีวิภังค์)	๑๔
๔	ปาจิตฺตียกณฺท์ – กัณฺท์ว่าด้วยธรรมชื่อว่าปาจิตตีย์/ (ภิกฺขุณีวิภังฺโก – ภิกฺขุณีวิภังค์)	๑๗
๕	ปาฏฺิเทศนียกณฺท์ – กัณฺท์แห่งธรรมชื่อว่าที่ควรแสดงคิน/ (ภิกฺขุณีวิภังฺโก – ภิกฺขุณีวิภังค์)	๒๑
๖	เสขียกณฺท์ – กัณฺท์แห่งธรรมที่ควรศึกษา/ (ภิกฺขุณีวิภังฺโก – ภิกฺขุณีวิภังค์)	๒๔
๗	อธิกรณสมถา – ธรรมเป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะทั้งหลาย/ (ภิกฺขุณีวิภังฺโก – ภิกฺขุณีวิภังค์)	๒๗

บทที่ ๑

ปาราชิกกณฑ์ – กณฑ์ว่าด้วยปาราชิก

พระวินัยปิฎก เล่ม ๓ ภิกขุณีวิภังค์ เป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงกฎระเบียบและข้อห้ามต่างๆ ที่ภิกษุณีหรือพระภิกษุณีต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอสาธารณบัญญัติ ๑๓๐ สิกขาบท ที่ถูกแบ่งออกเป็น ๗ กณฑ์ ซึ่งในบทนี้จะเน้นไปที่ปาราชิกกณฑ์ ตอนว่าด้วยปาราชิก ๘ สิกขาบท

คำว่า “ปาราชิก” หมายถึงการกระทำความผิดที่รุนแรงถึงขั้นทำให้ภิกษุณีต้องพ่ายแพ้และถูกขับออกจากสมณเพศทันที ไม่สามารถกลับมาบวชได้อีก ปาราชิกกณฑ์นี้เป็นการปรับโทษที่หนักที่สุดแก่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดและถือเป็นครุกาบัติ หรืออาบัติหนักที่ไม่มีการแก้ไขได้

ปาราชิกของภิกษุณีสงฆ์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ อสาธารณปาราชิก และ สาธารณปาราชิก โดยอสาธารณปาราชิกเป็นสิกขาบทที่พระพุทธรูปเจ้าบัญญัติไว้เฉพาะภิกษุณีสงฆ์ ส่วนสาธารณปาราชิกเป็นสิกขาบทที่ภิกษุณีสงฆ์ต้องปฏิบัติตามเช่นเดียวกับภิกษุสงฆ์

ในภิกขุณีวิภังค์นี้ อสาธารณปาราชิก ๔ สิกขาบทได้แก่ การยินดีการจับต้อง การปกปิดโทษ การประพฤติตามภิกษุที่ถูกลงอุกเขปนิยกรรม และการล่วงละเมิดวัตถุ ๘ ส่วนสาธารณปาราชิก ๔ สิกขาบท ได้แก่ การเสพเมถุนธรรม การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ การพรากกายมนุษย์ และการกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม

การศึกษาปาราชิกกณฑ์ของภิกษุณีสงฆ์เปรียบเทียบกับของภิกษุสงฆ์พบว่า เนื้อหาสาระในหลักการเหมือนกัน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันในบางประเด็น เช่น การเสพเมถุนธรรมที่มีการกำหนดเงื่อนไขและข้อห้ามที่แตกต่างกันระหว่างภิกษุณีและภิกษุ

การทำความเข้าใจในรายละเอียดของอสาธารณปาราชิกและสาธารณปาราชิกเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ศึกษาและปฏิบัติตามพระวินัย เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามธรรมวินัยได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนและเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของสมณเพศ การศึกษาพระวินัยจึงเป็นการพัฒนาจิตใจให้เกิดความสำรวมและมีสมาธิ การเรียนรู้และปฏิบัติตามพระวินัยยังช่วยให้ภิกษุณีสงฆ์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมพระธรรมวินัยได้อย่างสงบสุขและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้ การปฏิบัติตามพระวินัยยังเป็นการแสดงความเคารพและศรัทธาต่อพระพุทธรูปเจ้า ผู้ทรงบัญญัติพระวินัยเหล่านี้เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุณีสงฆ์และสรรพสัตว์ทั้งปวง ดังนั้น การศึกษาพระวินัยปิฎก เล่ม ๓ ภิกขุณีวิภังค์ จึงเป็นการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง กณฑ์ว่าด้วยปาราชิก

๑. บาลี

[๖๕๖] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตถึยฺ วิหริติ เขตฺตเวเน อนนถปิณฺฑิตฺกิสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน สาฬโห มิคารณตฺตา ภิกฺขุณิสฺสงฺฆสฺส วิหารํ กตฺตฺกามโ. โหติ. อถ โข สาฬโห มิคารณตฺตา ภิกฺขุณิโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตฺตโวจ “อิจฺฉามหํ อยฺเย ภิกฺขุณิสฺสงฺฆสฺส วิหารํ กาคฺตุ. เทถ เม นวกมฺมิกํ ภิกฺขุณิ” นติ. เตน โข ปน สมเยน จตฺสโส ภคินีโย ภิกฺขุณิสฺสุ ปพฺพชิตา โหนติ- นนฺทา นนฺทวตฺติ สุนฺทรีนฺนทา ฤกลนฺนทาติ. ตาสฺสุ สุนฺทรีนฺนทา ภิกฺขุณิ ตฺรณฺปพฺพชิตา อภิรุปา โหติ ทสฺสนิยา ปาสาทิกา ปณฺธิตา พยฺยตฺตา เมธาวิณี ทกฺขา อนลสา ตตฺรุปายาย วิมฺบํสาย สมมฺนาคตา อลํ กาคฺตุ อลํ สวีธาตุ. อถ โข ภิกฺขุณิสฺงโฆ สุนฺทรีนฺนทํ ภิกฺขุณิ สมมฺนนิตฺวา สาฬหสฺส มิคารณตฺตโน นวกมฺมิกํ อทาสิ. เตน โข ปน สมเยน สุนฺทรีนฺนทา ภิกฺขุณิ สาฬหสฺส มิคารณตฺตโน นิเวสนํ อภิกฺขณํ คจฺฉติ “วาสิ

เทถ พรสุ เทถ กุฐาริ เทถ กุฑทาลิ เทถ นิชาทนิ เทถา”ติ. สาหุโหปี มิคารนตตทา ภิกขุณุปสสย อภิกขณิ คจจติ กตากตฺ ขานิตฺ. เต อภินทสสเนน ปฏิพทจิตตา อหสิ.

๒. การแปลคำต่อคำ

[๖๕๖] **เตน** – นั้น/ **สมเณ** – โดยสมัย/ **พุทโ** – ผู้เป็นพระพุทเจ้า/ **ภควา** – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **สาวตถิย** – ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ **วิหริ** – ย่อมทรงประทับอยู่/ **เชตวัน** – ชื่อว่าเชตวัน/ **อนาปิณ** **ทิกสส** – ของคฤหบดีผู้มีก่อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึงหาได้/ **อาราเม** – ณ อาราม/ **เตน โข** – นั้นแล/ **ปน** – ก็/ **สมเณ** – โดยสมัย/ **สาหุโ** – นายสาหะ/ **มิคารนตตทา** – ผู้เป็นหลานของนางวิสาขผู้เป็นมารดาของมิคาระ/ **ภิกขุณิสงฆส** – แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ **วิหาร** – ซึ่งวิหาร/ **กตตุกาโม** – เป็นผู้ปรารถนาเพื่อการกระทำ/ **โหติ** – ย่อมเป็น/ **อถ โข** – ครั้งนั้นแล/ **สาหุโ** – นายสาหะ/ **มิคารนตตทา** – ผู้เป็นหลานของนางวิสาขผู้เป็นมารดาของมิคาระ/ **ภิกขุณิโย** – ซึ่งภิกษุณีทั้งหลาย/ **อุปสงกมิตวา** – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ **เอตทวโจ** – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ **“อิฉฉามหิ** – ข้าพเจ้า ย่อมต้องการ/ **อเย** – ข้าแต่แม่เจ้า/ **ภิกขุณิสงฆส** – แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ **วิหาร** – ซึ่งวิหาร/ **กาตฺ** – เพื่อการกระทำ/ **เทถ** – ขอจงให้/ **เม** – แก่ข้าพเจ้า/ **[ตุเม** – ท่านทั้งหลาย]/ **นวกมมิก** – ผู้กระทำซึ่งนวกกรรม/ **ภิกขุณิ”นติ** – ซึ่งภิกษุณี”ดังนี้/ **เตน โข** – นั้นแล/ **ปน** – ก็/ **สมเณ** – โดยสมัย/ **จตสโส** – ๔ คน/ **[อิติโย** – สตรีทั้งหลาย]/ **ภคินิโย** – ผู้เป็นพี่น้องกัน/ **ภิกขุณิส** – ในภิกษุณีทั้งหลาย/ **ปพพิตา** – เป็นผู้บรรพชาแล้ว/ **โหนติ** – ย่อมเป็น/ **นันทา** – นางนันทา/ **นันทวดี** – นางนันทวดี/ **สุนทรินนทา** – นางสุนทรินันทา/ **ถุลลนทา”ติ** – นางถุลลนันทา/ **ตาส** – เหล่านั้น/ **[จตุส** – ๔ คน/ **อิติส** – บรรดาสตรีทั้งหลาย]/ **สุนทรินนทา** – ชื่อว่าสุนทรินันทา/ **ภิกขุณี** – ภิกษุณี/ **ตรณปพพิตา** – เป็นผู้บรรพชาแล้วตั้งแต่วัยสาว/ **อภิปา** – เป็นผู้มึนปาม/ **โหติ** – ย่อมเป็น/ **ทสสนียา** – เป็นผู้ควรซึ่งการมองดู/ **ปาสาทิกา** – เป็นผู้นำมาซึ่งความเลื่อมใส/ **ปนจิตา** – เป็นบัณฑิต/ **พยตตา** – เป็นผู้หลักแหลม/ **เมธาวิ** – เป็นผู้มึปัญญาเป็นเครื่องกำจัด/ **ทกขา** – เป็นผู้ขยัน/ **อนลสา** – เป็นผู้ไม่เกียจคร้าน/ **ตตฺรปายาย** – ในงานนั้นๆ / **วิมสาย** – ด้วยปัญญาเป็นเครื่องไตร่ตรอง/ **สมนนาคตา** – เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว/ **อล** – เป็นผู้สามารถ/ **กาตฺ** – เพื่อการกระทำ/ **อล** – เป็นผู้สามารถ/ **สวริทต** – เพื่อการจัดแจงด้วยดี/ **อถ โข** – ครั้งนั้นแล/ **ภิกขุณิสงฆ** – หมู่แห่งภิกษุณี/ **สุนทรินนท** – ชื่อว่าสุนทรินันทา/ **ภิกขุณี** – ซึ่งภิกษุณี/ **สมมณนิตวา** – เห็นร่วมกันแล้ว/ **สาหุสส** – ของนายสาหะ/ **มิคารนตตโน** – ผู้เป็นหลานของนางวิสาขผู้เป็นมารดาของมิคาระ/ **นวกมมิก** – ให้เป็นผู้ดูแลการก่อสร้าง/ **อทาลิ** – ได้ให้แล้ว/ **เตน โข** – นั้นแล/ **ปน** – ก็/ **สมเณ** – โดยสมัย/ **สุนทรินนทา** – ชื่อว่าสุนทรินันทา/ **ภิกขุณี** – ภิกษุณี/ **สาหุสส** – ของนายสาหะ/ **มิคารนตตโน** – ผู้เป็นหลานของนางวิสาขผู้เป็นมารดาของมิคาระ/ **นิเวสน** – สู่สถานที่เป็นที่อาศัยอยู่ประจำ/ **อภิกขณ** – เนื่อง ๆ/ **คจจติ** – ย่อมไป/ **“เทถ** – ขอจงให้/ **[ตุเม** – ท่านทั้งหลาย]/ **วสิ** – ซึ่งมีด/ **เทถ** – ขอจงให้/ **ปรสุ** – ซึ่งขวาน/ **เทถ** – ขอจงให้/ **[ตุเม** – ท่านทั้งหลาย]/ **กุฐาริ** – ซึ่งผึ่ง/ **เทถ** – ขอจงให้/ **[ตุเม** – ท่านทั้งหลาย]/ **กุฑทาลิ** – ซึ่งจอบ/ **เทถ** – ขอจงให้/ **[ตุเม** – ท่านทั้งหลาย]/ **นิชาทนิ** – ซึ่งส่ว/ **เทถา”ติ** – ขอจงให้”ดังนี้/ **สาหุโหปี** – แม่นายสาหะ/ **มิคารนตตทา** – ผู้เป็นหลานของนางวิสาขผู้เป็นมารดาของมิคาระ/ **ภิกขุณุปสสย** – สู่อาคารเป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แห่งภิกษุณี/ **อภิกขณ** – เนื่อง ๆ/ **คจจติ** – ย่อมไป/ **กตากต** – ทั้งที่กระทำแล้วทั้งที่ไม่กระทำแล้ว/ **[กม** – ซึ่งการงาน]/ **ขานิต** – เพื่อการรู้/ **เต** – เหล่านั้น/ **[ขนา** – ประชาชนทั้งหลาย]/ **อภินทสสเนน** – ด้วยการมองดูเนื่อง ๆ/ **ปฏิพทจิตตา** – เป็นผู้มึจิตอันความกำหนดผูกพันเฉพาะแล้ว/ **อหสิ** – ได้เป็นแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

[๖๕๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถปิณฑิก เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น นายสาฬหะหลานของนางวิสาขา มีคารมาตาประสงค์จะสร้างวิหารถวาย ภิกษุณีสงฆ์ นายสาฬหะหลานของนางวิสาขามีคารมาตาจึงเข้าไปแจ้งความประสงค์แก่ภิกษุณีว่า “กระผม ต้องการจะสร้างวิหารถวายภิกษุณีสงฆ์ ท่านทั้งหลายโปรดให้ภิกษุณีผู้ดูแลการก่อสร้างสัก ๑ รูปเถิด ขอรับ” สมัยนั้น มีหญิงสาว ๔ คนพี่น้องบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี คือนันทา นันทวดี สุนทรินันทา อุลลันทา ในจำนวน ๔ รูปนี้ ภิกษุณีสุนทรินันทาบวชตั้งแต่วัยสาว มีรูปร่างน่าดู น่าชม เป็นบัณฑิต เฉลียวฉลาด มีปัญญา ขยัน ไม่เกียจคร้าน ประกอบด้วยปัญญาไตร่ตรองในงานนั้น ๆ สามารถกระทำ สามารถจัดแจงได้ ภิกษุณีสงฆ์จึงแต่งตั้ง ภิกษุณีสุนทรินันทาให้เป็นผู้ดูแลการก่อสร้างของนายสาฬหะหลานของนางวิสาขามีคารมาตา ครั้นนั้น ภิกษุณีสุนทรินันทานั้นไปบ้านนายสาฬหะหลานของนางวิสาขามีคารมาตาเนือง ๆ บอกว่า “ท่านจงให้มีด จงให้ขวาน จงให้ผึ้ง จงให้จอบ จงให้สิ่ว” ฝ่ายนายสาฬหะหลานของนางวิสาขามีคารมาตาก็หมั้นไปสำนักภิกษุณียู่เนือง ๆ เพื่อให้รู้งานที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ คนทั้งสองนั้นมีจิตรักใคร่ต่อกันเพราะพบเห็นกันเนือง ๆ

สรุป

พระวินัยปิฎก เล่ม ๓ ภิกษุณีวิภังค์ มีเนื้อหาเฉพาะอสาธารณบัญญัติ ๑๓๐ สิกขาบท แบ่งออกเป็น ๗ กัณฑ์ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับบทบัญญัติและข้อห้ามที่ภิกษุณีต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

๑. ปาราชิกกัณฑ์: ประกอบด้วย ๘ สิกขาบท โดยปาราชิก หมายถึง การทำผิดที่รุนแรงจนต้องขาดจากความเป็นภิกษุณีทันที โดยแบ่งเป็นอสาธารณปาราชิก ๔ สิกขาบท และสาธารณปาราชิก ๔ สิกขาบท ที่ภิกษุณีต้องรักษาเช่นเดียวกับภิกษุ

๑.๑ อสาธารณปาราชิก ๔ สิกขาบท

- ๑) อุพฆาณมณทลิกา: ห้ามยินดีการจับต้องบริเวณใต้รักขชฎีลงมาเหนือเข้า
- ๒) วัชชปฏิจฉาทิกา: ห้ามปกปิดโทษของภิกษุณีผู้ต้องอาบัติปาราชิก
- ๓) อุกขิตตานวุตติกา: ห้ามประพฤติดังภิกษุที่ถูกลงโทษอุกเขปนียกรรม
- ๔) อัญญวัตถุกา: ห้ามการยินดีจับต้องมือของชายและการกระทำอื่นๆ ที่มุ่งหมายในทาง

เสพอสังฆกรรม

๑.๒ สาธารณปาราชิก ๔ สิกขาบท

- ๑) ห้ามเสพเมถุนธรรม
- ๒) ห้ามถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
- ๓) ห้ามพราศกายมนุษย์จากชีวิต
- ๔) ห้ามกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม

๒. การเปรียบเทียบ: ปาราชิกสิกขาบทของภิกษุณีและภิกษุมีหลักการเหมือนกัน แต่รายละเอียดแตกต่างกัน เช่น ปาราชิกสิกขาบทที่ ๑ ของภิกษุณีห้ามเสพเมถุนธรรมกับสัตว์ดิรัจฉานตัวผู้ ส่วนของภิกษุห้ามเสพเมถุนธรรมกับสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย

๓. ประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม

ชื่อเฉพาะของอสาธารณปาราชิกในแต่ละสิกขาบท ได้แก่ อุพฆาณมณทลิกา, วัชชปฏิจฉาทิกา, อุกขิตตานวุตติกา, และอัญญวัตถุกา

บทที่ ๒

สังฆาติเสสภณํ – สังฆาติเสสภณํ

สังฆาติเสส หมายถึง อาบัติที่ต้องใช้การทำความร่วมมือกับสงฆ์ทั้งในขั้นตอนเบื้องต้นและระหว่างการทำปฏิบัติ จนกระทั่งสามารถออกจากอาบัตินั้นได้ อาบัติสังฆาติเสสสำหรับภิกษุณีเป็นการกระทำผิดที่จัดอยู่ในกลุ่มอาบัติหนัก รองลงมาจากปาราชิก ถือเป็นครุกาบัติที่ต้องอาศัยการสำนึกและขอขมาเพื่อกลับมาสู่สภาพปกติ โดยมีสิกขาบทที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความประพฤติของภิกษุณีรวมทั้งหมด ๑๗ สิกขาบท ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑. สาธารณสังฆาติเสส: สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เฉพาะภิกษุณี ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ สิกขาบท

๒. สาธารณสังฆาติเสส: สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติสำหรับภิกษุและให้ภิกษุณีปฏิบัติตามด้วย ซึ่งมี ๗ สิกขาบท

ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทเหล่านี้ต้องรับโทษสังฆาติเสส และจำเป็นต้องทำกรรมปักขมานัต (การสำนึกบาปต่อสงฆ์) เป็นเวลา ๑๕ วัน โดยต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการขอขมาต่อสงฆ์ และหากประพฤติถูกต้องตามกระบวนการ ภิกษุณีนั้นจึงจะสามารถกลับเข้าร่วมหมู่สงฆ์ได้

ในรายละเอียดของสิกขาบททั้ง ๑๗ สิกขาบท อธิบายถึงการล่วงละเมิดในลักษณะต่าง ๆ เช่น การก่อกดตีพิพาท การรับของจากชายผู้กำหนด การบวชสตรีผู้เป็นโจร และการบอกคืนพระรัตนตรัย โดยแต่ละสิกขาบทมีขั้นตอนและเงื่อนไขในการรับโทษและออกจากอาบัติตามกฎหมายวินัยของสงฆ์

ตัวอย่าง สังฆาติเสสภณํ ว่าด้วยการก่อกดตีพิพาท

๑. บาลี

[๖๗๘] เตน สมเณ พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนนถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปณสมเณน อยฺญตโร อุปาสโก ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส อุทฺทิสํ ทุตฺวา กาลงฺกโต โหติ. ตสฺส ทฺเว ปุตฺตา โหนติ เอโก อสฺสทฺโธ อปฺปสนฺโน เอโก สทฺโธ ปสนฺโน. เต เปตฺติกํ สาปเตยฺยํ วิภชีสุ. อถ โข โส อสฺสทฺโธ อปฺปสนฺโน ตํ สทฺธํ ปสนฺนํ เอตทฺโวจ “อมฺหากํ อุทฺทิสิตํ ตํ ภาเชมา”ติ. เอวํ วุตฺเต โส สทฺโธ ปสนฺโน ตํ อสฺสทฺธํ อปฺปสนฺนํ เอตทฺโวจ “มายโย เอวํ อวจ. อมฺหากํ ปิตฺตนา ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส ทินฺโน”ติ. ทฺติยมฺปิ โข โส อสฺสทฺโธ อปฺปสนฺโน ตํ สทฺธํ ปสนฺนํ เอตทฺโวจ “อมฺหากํ อุทฺทิสิตํ ตํ ภาเชมา”ติ. อถ โข โส สทฺโธ ปสนฺโน ตํ อสฺสทฺธํ อปฺปสนฺนํ เอตทฺโวจ “มายโย เอวํ อวจ. อมฺหากํ ปิตฺตนา ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส ทินฺโน”ติ. ตฺติยมฺปิ โข โส อสฺสทฺโธ อปฺปสนฺโน ตํ สทฺธํ ปสนฺนํ เอตทฺโวจ “อมฺหากํ อุทฺทิสิตํ ตํ ภาเชมา”ติ. อถ โข โส สทฺโธ ปสนฺโน “สเจ มยฺหํ ภวิสฺสตี อหฺมปิ ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส ทสฺสามิ”ติ— ตํ อสฺสทฺธํ อปฺปสนฺนํ เอตทฺโวจ “ภาเชมา”ติ. อถ โข โส อุทฺทิสิตํ เตหิ ภาชียมาโน ตสฺส อสฺสทฺธสฺส อปฺปสนฺนสฺส ปาปฺณาติ. อถ โข โส อสฺสทฺโธ อปฺปสนฺโน ภิกฺขุณิโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตทฺโวจ “นิกฺขมเถ ยมฺ อมฺหากํ อุทฺทิสิตํ”ติ.

เอวํ วุตฺเต ฤๅถสนฺนทา ภิกฺขุณี ตํ ปุริสํ เอตทฺโวจ “มายโย เอวํ อวจ. ตุมฺหากํ ปิตฺตนา ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส ทินฺโน”ติ. “ตินฺโน น ทินฺโน”ติ วิหาริกเก มหามตฺเต ปุจฺฉิสฺส. มหามตฺตา เอวมาหํสุ “โก อยฺเย ชานาติ ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส ทินฺโน”ติ? เอวํ วุตฺเต ฤๅถสนฺนทา ภิกฺขุณี เต มหามตฺเต เอตทฺโวจ “อปี นายโย ตุมฺहेหิ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วา สกฺขี ฐปิตฺวา ทานํ ทิพยฺมาน”นฺติ อถ โข เต มหามตฺตา “สจฺจํ โข อยฺยา อาหา”ติ ตํ อุทฺทิสิตํ ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส อํสุ. อถ

โฆ โส ปุริโส ปราชิตอ อุชฌายติ ชียยติ วิปาเจติ “อัสสมณิโย อีมา มุณฑา พนธกีนีโย. กถณฺหิ นาม อมหากํ อุทโท สิตํ อจฉินฺทาเปสฺสนตี”ติ! อุตฺตลนฺนา ภิกฺขุณี มหามตฺตานํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. มหามตฺตา ตํ ปุริสํ ทัศนฺนาเปสฺสุ. อถ โฆ โส ปุริโส ทัศนฺนํ ภิกฺขุณฺสสยสฺส อวิหุเร อาชีวกเสยฺยํ การาเปตฺวา อาชีวกเ อญฺโยเชสิ “เอตา ภิกฺขุณีโย อจฺจาวทถา”ติ.

อุตฺตลนฺนา ภิกฺขุณี มหามตฺตานํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. มหามตฺตา ตํ ปุริสํ พนฺธาเปสฺสุ. มนุสฺสา อุชฌายนฺติ ชียยนฺติ วิปาเจนฺติ “ปฺรหฺมํ ภิกฺขุณีโย อุทโท สิตํ อจฉินฺทาเปสฺสุ ทุตฺติยํ ทัศนฺนาเปสฺสุ ตตฺติยํ พนฺธาเปสฺสุ. อิทานิ ฆาตาเปสฺสนตี”ติ! อสฺสํ โฆ ภิกฺขุณีโย เตสํ มนุสฺसानํ อุชฌายนฺตานํ ชียยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. ยา ตา ภิกฺขุณีโย อปฺปิฉฺฉาเปฯ ตา อุชฌายนฺติ ชียยนฺติ วิปาเจนฺติ “กถณฺหิ นาม อญฺยา อุตฺตลนฺนา อุตฺตสยวาทิกา วิหริสฺสตี”ติ! อถ โฆ ตา ภิกฺขุณีโย ภิกฺขุณฺ เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสาเปฯ สจฺจํ กิร ภิกฺขเว อุตฺตลนฺนา ภิกฺขุณี อุตฺตสยวาทิกา วิหริสฺสตี. “สจฺจํ ภควา”ติ. วิครฺหิ พุทฺโธ ภควาเปฯ กถณฺหิ นาม ภิกฺขเว อุตฺตลนฺนา ภิกฺขุณี อุตฺตสยวาทิกา วิหริสฺสตี! เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนํ วา ปสาทาเปฯ เหวณจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุณีโย อิมํ สีกฺขาปทํ อุททิสฺนตุ

๒. การแปลคำต่อคำ ว่าด้วยการก่อกติพิพาท

[๖๗๘] เตน - นั้น/ สมเณ - โดยสมัย/ พุทฺโธ - ผู้เป็นพระพุทฺธเจ้า/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตฺถิย - ในเมืองชื่อว่าสาวตฺถิ/ วิหริ - ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตฺวเน - ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฺฑิกสฺส - ของคฤหบดีผู้มีก่อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามเ. - ณ อาราม/ เตน โฆ - นั้นแล/ ปน - ก็/ สมเณ - โดยสมัย/ อณฺเวยฺตโร - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ อุปาสโก - อุบาสก/ ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส - แก่หมู่แห่งภิกฺขุณี/ อุทโท สิตํ - ซึ่งชั้นวางของ/ ทตฺวา - ถวายแล้ว/ กาลงฺกโต - เป็นผู้กระทำแล้วซึ่งกาละ/ โทติ. - ย่อมเป็น/ ตสฺส - ผู้นั้น/ [อุปาสกสฺส - ของอุบาสก]/ เทว - ๒ คน/ ปุตฺตา - บุตรทั้งหลาย/ โทนฺติ - ย่อมมี คือ/ เอโก - คนหนึ่ง/ [ปุตฺโต - บุตร]/ อสฺสทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใสหาไม่ได้/ อปฺปสนฺโน - เป็นผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ เอโก - คนหนึ่ง/ [ปุตฺโต - บุตร]/ สทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใส/ ปสนฺโน - เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว/ เต - เหล่านั้น/ [ปุตฺตา - บุตรทั้งหลาย]/ เปตฺติกํ - ที่เป็นของบิดา/ สาปเตยฺย - ซึ่งทรัพย์ที่เกื้อกูลแก่เจ้าของของตน/ วิกชีสุ. - แบ่งออกแล้ว/ อถ โฆ - ครั้นนั้นแล/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตฺโต - บุตร]/ อสฺสทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใสหาไม่ได้/ อปฺปสนฺโน - เป็นผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ ตํ - ผู้นั้น/ [ปุตฺตํ - กับบุตร]/ สทโร - ผู้มีความเลื่อมใส/ ปสนฺนํ - ผู้เลื่อมใสแล้ว/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “อมหากํ - ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ อุทโท สิตํ - ชั้นวางของ/ [อตฺถิ - มีอยู่/ มย - ข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ ตํ - นั้น/ [อุทโท สิตํ - ซึ่งชั้นวางของ]/ ภาเขมา”ติ. - จะแบ่ง” ดังนี้/ เอว - อย่างนั้น/ วจเน - ครั้นเมื่อคำพูด/ อสฺสทเรน - ผู้มีความเลื่อมใสหาไม่ได้/ อปฺปสนฺเนน - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ [ปุตฺเตน - อันบุตร] วุตเต - กล่าวแล้ว/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตฺโต - บุตร]/ สทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใส/ ปสนฺโน - เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว/ ตํ - ผู้นั้น/ [ปุตฺตํ - กับบุตร]/ อสฺสทโร - ผู้มีความเลื่อมใสหาไม่ได้/ อปฺปสนฺนํ - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “มายย - ดูก่อนพ่อนุ่่ม อย่า/ [ตฺวิ - เธอ]/ เอว - อย่างนั้น/ อวจ. - ได้กล่าวแล้ว/ อมหากํ - แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ปิตฺนํ - อันบิดา/ ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส - แก่หมู่แห่งภิกฺขุณี/ [อุทโท สิตํ - ชั้นวางของ]/ ทินฺโน”ติ. - ถวายแล้ว” ดังนี้/ ทุตฺติยมปิ โฆ - แม้ในวาระที่ ๒ แล/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตฺโต - บุตร]/ อสฺสทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใสหาไม่ได้/ อปฺปสนฺโน - เป็นผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ ตํ - ผู้นั้น/ [ปุตฺตํ - กับบุตร]/ สทโร - ผู้มีความเลื่อมใส/ ปสนฺนํ - ผู้เลื่อมใสแล้ว/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “อมหากํ - ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ อุทโท สิตํ - ชั้นวางของ/ [อตฺถิ - มีอยู่/ มย - ข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ ตํ - นั้น/ [อุทโท สิตํ - ซึ่งชั้นวางของ]/ ภาเขมา”ติ. - จะแบ่ง” ดังนี้/ อถ โฆ - ครั้นนั้นแล/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตฺโต - บุตร]/ สทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใส/ ปสนฺโน - เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว/ ตํ - ผู้นั้น/ [ปุตฺตํ - กับบุตร]/ อสฺสทโร - ผู้มีความเลื่อมใสหาไม่ได้/ อปฺปสนฺนํ - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “มายย - ดูก่อนพ่อนุ่่ม อย่า/ [ตฺวิ - เธอ]/ เอว - อย่างนั้น/ อวจ. - ได้กล่าวแล้ว/ อมหากํ - แก่

ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ปิตุณา - อันบิดา/ ภิกขุณิสงฆสส - แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ [อุโหสิโต - ชั้นวางของ]/ ทินโน”ติ.
 - ถวายแล้ว”ดังนี้/ ตติยมปิ โข - แม้ในวาระที่ ๓ แล/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตโต - บุตร]/ อสสทโร - เป็นผู้มีความ
 เลื่อมใสหาได้/ อปฺปสนฺโน - เป็นผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ ต - ผู้นั้น/ [ปุตต - กับบุตร]/ สทโร - ผู้มีความเลื่อมใส/
 ปสนฺน - ผู้เลื่อมใสแล้ว/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “อมหาก - ของข้าพเจ้าทั้งหลาย/ อุโหสิโต
 - ชั้นวางของ/ [อติ - มีอยู่/ มย - ข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ ต - นั้น/ [อุโหสิโต - ซึ่งชั้นวางของ]/ ภาเขมา”ติ. -
 จะแบ่ง”ดังนี้/ อล โข - ครั้งนั้นแล/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตโต - บุตร]/ สทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใส/ ปสนฺโน -
 เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว/ “สเจ - ถ้าวา/ [อุโหสิโต - ชั้นวางของ]/ มยห - แก่ข้าพเจ้า/ ภวิสสติ - จักมี/ อหมิ -
 แม้ข้าพเจ้า/ ภิกขุณิสงฆสส - แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ ทสสามิ”ติ - จักถวาย”ดังนี้/ ต - ผู้นั้น/ [ปุตต - กับบุตร]/
 อสสทโร - ผู้มีความเลื่อมใสหาได้/ อปฺปสนฺน - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/
 “[มย - ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ ภาเขมา”ติ. - จะจัดแบ่ง”ดังนี้/ อล โข - ครั้งนั้นแล/ โส - นั้น/ อุโหสิโต - ชั้น
 วางของ/ เตหิ - เหล่านั้น/ [ปุตเตหิ - อันบุตรทั้งหลาย]/ ภาชียมาโน - จัดแบ่งอยู่/ ตสส - ผู้นั้น/ [ปุตตสส -
 แก่บุตร]/ อสสทรสส - ผู้มีความเลื่อมใสหาได้/ อปฺปสนฺนสส - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ ปาปฺณาคิ. - ย่อมตกถึง/
 อล โข - ครั้งนั้นแล/ โส - ผู้นั้น/ [ปุตโต - บุตร]/ อสสทโร - เป็นผู้มีความเลื่อมใสหาได้/ อปฺปสนฺโน - เป็น
 ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ ภิกขุณิโย - ซึ่งภิกษุณีทั้งหลาย/ อุปสงกมิตวา - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ เอตทโวจ - ได้
 กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “นิคฺขมถายเย - คุณอนแม่เจ้า จงออกไป/ [ตุมเห - ท่านทั้งหลาย]/ อมหาก - ของ
 ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ [เอโส - นั้น/ อุโหสิโต - ชั้นวางของ]/ อุโหสิโต”ติ. - เป็นชั้นวางของ”ดังนี้/ เอว - อย่าง
 นั้น/ [วจน - ครั้นเมื่อคำพูด]/ อสสทเรน - ผู้มีความเลื่อมใสหาได้/ อปฺปสนฺนเนน - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว/ [ปุต
 เตเน - อันบุตร] วุตเต - กล่าวแล้ว/ ฤกลนฺนทา - ชื่อว่าฤกลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ต - ผู้นั้น/ ปุริส - กับ
 บุรุษ/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “มายย - คุณอนพ่อหนุ่ม อย่า/ [ตว - ท่าน]/ เอว - อย่างนั้น/
 อวจ. - ได้กล่าวแล้ว/ ตุมหาก - ของท่านทั้งหลาย/ ปิตุณา - อันบิดา/ ภิกขุณิสงฆสส - แก่หมู่แห่งภิกษุณี/
 [อุโหสิโต - ชั้นวางของ]/ ทินโน”ติ. - ถวายแล้ว”ดังนี้/ “ทินโน - ถวายแล้ว/ [ปิตุณา - อันบิดา/ ภิกขุ
 นิสงฆสส - แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ เอโส - นั้น/ อุโหสิโต - ชั้นวางของ]/ น ทินโน”ติ - ไม่ได้ถวายแล้ว”ดังนี้/ โว
 หาริก - ผู้พิจารณาแล้วซึ่งการแสดงออกโดยวิเศษ/ มหามตเต - ซึ่งอำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ ปุจฺฉิสฺสุ. -
 สอบถามแล้ว/ มหามตฺตา - อำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ เอวมาหฺสุ - ได้กล่าวแล้ว อย่างนี้/ “โก - ใคร/ อยเย -
 คุณอนแม่เจ้า/ ฆานาติ - ย่อมทราบ/ ภิกขุณิสงฆสส - แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ [ปิตุณา - อันบิดา/ เอโส - นั้น/ อุ
 โหสิโต - ชั้นวางของ]/ ทินโน”ติ? - ถวายแล้ว”ดังนี้/ เอว - อย่างนี้/ [วจน - ครั้นเมื่อคำพูด]/ มหามตเตหิ
 - อันอำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ วุตเต - กล่าวแล้ว/ ฤกลนฺนทา - ชื่อว่าฤกลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ เต -
 เหล่านั้น/ มหามตเต - กับอำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “อปี - บ้างไหม/
 นายย - ข้าแต่พ่อเจ้า หาได้/ ตุมเหหิ - อันท่านทั้งหลาย/ ทิฏฐฺว - เห็นแล้ว หรือ/ สุตฺวา - ได้สดับแล้ว/
 สกฺขี - ซึ่งพยาน/ ฐปยิตวา - ตั้งไว้แล้ว/ ทาน - ทาน/ [ปุคฺคเลน - อันบุคคล]/ ทิทยมาน”นติ - ถวายอยู่”
 ดังนี้/ อล โข - ครั้งนั้นแล/ เต - เหล่านั้น/ มหามตฺตา - อำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ “สจฺจ โข - ที่เป็นจริงแล/
 [วจน - ซึ่งคำ]/ อยยา - แม่เจ้าทั้งหลาย/ อาหา”ติ - กล่าวแล้ว”ดังนี้/ ต - นั้น/ อุโหสิโต - ซึ่งชั้นวางของ/
 ภิกขุณิสงฆสส - แก่หมู่แห่งภิกษุณี/ อกฺสุ. - ได้กระทำแล้ว/ อล โข - ครั้งนั้นแล/ โส - ผู้นั้น/ ปุริส - บุรุษ/
 ปราชีโต - เป็นผู้แพศย์แล้ว/ อุชฌายติ - ย่อมเพ่งโทษ/ ชียยติ - ย่อมตำหนิ/ วิปาเจติ - ย่อมโพทะนา/
 “อสมฺมณฺเฑ - เป็นผู้มิใช่สมณะหญิง/ อิม - เหล่านี้/ [ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย]/ มุณฺหา - เป็นผู้หัวโล้น/
 พนฺธกนิโย. - เป็นผู้ฉ้อโกง/ “กถฺยหิ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ [ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย]/ อมหาก - ของ
 ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ อุโหสิโต - ซึ่งชั้นวางของ/ อจฺฉินฺทาเปสฺสนฺติ”ติ! - ให้ชิงเอาแล้ว”ดังนี้/ ฤกลนฺนทา - ชื่อ

ว่าอุลลันหา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ มหามตตาน - แก่อำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ เอตมตถ - ซึ่งเนื้อความนั้น/ อาโรเจสิ. - บอกเรียนแล้ว/ มหามตตา - อำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ ต - ผู้นั้น/ ปุริส - ซึ่งบุรุษ/ ทนทาเปสฺ. - ให้ปรับสินไหมแล้ว/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ โส - ผู้นั้น/ ปุริโส - บุรุษ/ [มหามตเตติ - อันอำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย]/ ทนทิต - ปรับสินไหมแล้ว/ ภิกขุณุปสฺสยสส - แห่งอาศรมเป็นที่เข้าไปอาศัยอยู่แห่งภิกษุณี/ อวิทุเร - ในที่ไม่ไกล/ อาชีวกเสยฺย - ซึ่งที่พักแห่งอาชีวก/ การาเปตฺวา - ให้กระทำแล้ว/ อาชีวก - ซึ่งอาชีวกทั้งหลาย/ อญโยเชสิ - ประกอบขึ้นแล้ว/ “[ตุมเห - ท่านทั้งหลาย]/ เอตา - เหล่านั้น/ ภิกขุณิโย - ซึ่งภิกษุณีทั้งหลาย/ อจฺจาตทา”ติ. - จงกล่าวทั่วถึง”ดังนี้/ อุลลันหา - ชื่อว่าอุลลันหา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ มหามตตาน - แก่อำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ เอตมตถ - ซึ่งเนื้อความนั้น/ อาโรเจสิ. - บอกแจ้งแล้ว/ มหามตตา - อำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย/ ต - ผู้นั้น/ ปุริส - ซึ่งบุรุษ/ พนธาเปสฺ. - ให้จงจำแล้ว/ มนุสสา - มนุษย์ทั้งหลาย/ อชฺฌายนติ - ย่อมเพ่งโทษ/ ชียยนติ - ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ - ย่อมโพนทนา/ “ปฐม - ในวาระที่ ๑/ ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อุทิสฺส - ซึ่งชั้นวางของ/ อจฺฉินทาเปสฺ - ให้จึงเอาแล้ว/ ทุตติ - ในวาระที่ ๒/ ทนทาเปสฺ - ให้ปรับสินไหมแล้ว/ ตติ - ในวาระที่ ๓/ พนธาเปสฺ. - ให้จงจำแล้ว/ อิทานิ - ในบัดนี้/ [ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย]/ มาตาเปสฺนติ”ติ! - จักให้มา”ดังนี้/ อสฺสสุ โข - ได้สดับแล้วแล/ ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ เตส - เหล่านั้น/ มนุสสาน - เมื่อมนุษย์ทั้งหลาย/ อชฺฌายนตาน - เพ่งโทษอยู่/ ชียยนตาน - ตำหนิอยู่/ วิปาเจนตาน. - โพนทะนาอยู่/ ยา ตา - เหล่าใดเหล่านั้น/ ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อปฺปิฉาเปา - เป็นผู้มีความต้องการน้อย ฯลฯ/ ตา - เหล่านั้น/ [ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย]/ อชฺฌายนติ - ย่อมเพ่งโทษ/ ชียยนติ - ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ; - ย่อมโพนทนา/ “กถฺยํ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ อญยา - แม่เจ้า/ อุลลันหา - ชื่อว่าอุลลันหา/ อสฺสยวาทิกา - เป็นผู้กล่าวซึ่งถ้อยคำเป็นเครื่องก่อขึ้นซึ่งความริษยา/ วิทิสฺสติ”ติ! - ฟ่านักอยู่แล้ว”ดังนี้/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ ตา - เหล่านั้น/ ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ภิกขุณ - แก่ภิกษุทั้งหลาย/ เอตมตถ - ซึ่งเนื้อความนั้น/ อาโรเจสฺสาเปา - บอกแจ้งแล้ว ฯลฯ/ “สจฺจ - จริงหรือ/ กิร - ได้ยินว่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุลลันหา - ชื่อว่าอุลลันหา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อสฺสยวาทิกา - เป็นผู้กล่าวซึ่งถ้อยคำเป็นเครื่องก่อขึ้นซึ่งความริษยา/ วิทิสฺสติ. - ย่อมฟ่านักอยู่”ดังนี้/ “สจฺจ - จริง/ ภควา”ติ. - ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า”ดังนี้/ วิทฺธิ - ทรงติเตียนแล้ว/ พุทฺโธ - ผู้เป็นพระพุทฺธเจ้า/ ภควาเปา - พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯลฯ/ “กถฺยํ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุลลันหา - ชื่อว่าอุลลันหา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อสฺสยวาทิกา - เป็นผู้กล่าวซึ่งถ้อยคำเป็นเครื่องก่อขึ้นซึ่งความริษยา/ วิทิสฺสติ! - ฟ่านักอยู่แล้ว/ เนต - หามิได้ การกระทำนั้น/ สวตฺตติ - ย่อมเป็นไปพร้อม/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อปฺปสนฺนํ วา - ผู้ไม่เสื่อมใสแล้วบ้าง/ [ขนาน - แห่งประชาชนทั้งหลาย]/ ปสาทยา เปา - เพื่อความเสื่อมใส ฯลฯ/ เอวฺวจ ปน - ก็แล อย่างนี้/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุณิโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อิม - ชื่อนี้/ ลิกฺขาปท - ซึ่งลิกขาบท/ อุทฺธิสนฺต. - จงยกขึ้นแสดง.

๓. การแปลโดยความ

[๖๗๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถปิณฑิก เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น อุปาสกคนหนึ่งถวายโรงเก็บของแก่ภิกษุณีสงฆ์แล้วถึงแก่กรรม เขามีบุตร ๒ คน คนหนึ่งไม่มีศรัทธาไม่เสื่อมใส อีกคนหนึ่งมีศรัทธาเสื่อมใส บุตรทั้งสองแบ่งสมบัติของบิดา บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เสื่อมใสได้กล่าวกับบุตรคนที่มีศรัทธาเสื่อมใสในบัดนี้ว่า “พวกเรายังมีโรงเก็บของอยู่ เอาโรงเก็บของนี้มาแบ่งกันเถิด” เมื่อเขากล่าวอย่างนั้น บุตรคนที่มีศรัทธาเสื่อมใสได้กล่าวกับบุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เสื่อมใสดังนี้ว่า “ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ บิดาของพวกเราถวายโรงเก็บของให้ภิกษุณีสงฆ์แล้ว” บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เสื่อมใสได้กล่าวกับบุตรคนที่มีศรัทธาเสื่อมใสในบัดนี้ว่า “พวกเรายังมีโรงเก็บของอยู่ เอามันมาแบ่งกันเถิด” บุตรคนที่มีศรัทธาเสื่อมใสก็กล่าวกับบุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เสื่อมใสดังนี้ว่า “ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้

บิดาของพวกเราถวายโรงเก็บของให้ภิกษุณีสงฆ์แล้ว” บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใสกล่าวกับบุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสแม่ครั้งที่ ๓ ว่า “พวกเรายังมีโรงเก็บของอยู่ เอามันมาแบ่งกันเถิด” ต่อมา บุตรคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสคิดว่า ถ้าเราได้โรงเก็บของก็จักถวายภิกษุณีสงฆ์ จึงกล่าวกับบุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใสดังนี้ว่า “ตกลง เราจะแบ่งมรดกกัน” ครั้งนั้น เมื่อทั้งสองกำลังแบ่งกันอยู่ โรงเก็บของตกเป็นสมบัติของบุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใส ต่อมา บุตรคนที่ไม่มีศรัทธาไม่เลื่อมใสได้เข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย แล้วได้กล่าวดังนี้ว่า “เชิญท่านทั้งหลายออกไป โรงเก็บของเป็นสมบัติของกระผม” เมื่อเขากล่าวอย่างนี้ ภิกษุณีอุลลันทาได้กล่าวกับบุรุษนั้นดังนี้ว่า “เธออย่าได้กล่าวอย่างนี้ บิดาของเธอถวายโรงเก็บของให้ภิกษุณีสงฆ์แล้ว” ทั้งสองฝ่ายโต้เถียงกันว่า ถวาย ไม่ได้ถวาย จึงพากันไปฟ้องพวกมหาอมาตย์ ผู้พิพากษา พวกมหาอมาตย์ถามว่า “แม่เจ้า มีใครบ้างที่พอจะรู้เห็นเป็นพยานได้ว่า โรงเก็บของเขากลายเป็นภิกษุณีสงฆ์แล้ว” เมื่อพวกมหาอมาตย์กล่าวอย่างนี้ ภิกษุณีอุลลันทาจึงได้กล่าวกับพวกมหาอมาตย์ดังนี้ว่า “พวกท่านเคยเห็นหรือได้ยินบ้างไหมว่า เมื่อจะถวายทานจะต้องมีพยานด้วย” พวกมหาอมาตย์ตอบว่า “แม่เจ้ากล่าวจริง” จึงตัดสินมอบโรงเก็บของให้ภิกษุณีสงฆ์ไป บุรุษนั้นแพ้คดี จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “หญิงชั่วหัวโล้นเหล่านี้ ไม่ใช้สมณะหญิง ไฉนจึงให้ผู้พิพากษาริบโรงเก็บของของเราเล่า” ภิกษุณีอุลลันทาทบอเรื่องนั้นให้พวกมหาอมาตย์ทราบ พวกมหาอมาตย์ได้ปรับสินไหมเขา บุรุษนั้นถูกปรับจึงให้สร้างที่พักอาศัย ๑ ไร่ใกล้ที่อยู่ภิกษุณีแล้วสั่งอาศัยว่า “พวกท่านจงช่วยกันพูดตะโกนใส่ภิกษุณีเหล่านี้” ภิกษุณีอุลลันทาจึงบอกเรื่องนั้นให้พวกมหาอมาตย์ทราบ พวกมหาอมาตย์สั่งให้จับบุรุษนั้นจองจำไว้ พวกชาวบ้านพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ครั้ง แรกพวกภิกษุณีให้เจ้าหน้าที่ริบโรงเก็บของ ครั้งที่ ๒ ให้ปรับสินไหม ครั้งที่ ๓ ให้ จองจำ คราวนี้เห็นที่จะสั่งฆ่า” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินชาวบ้านดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณีผู้มักน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนแม่เจ้าอุลลันทาจึงชอบก่อคดีพิพาทเล่า” ลำดับนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลาย ให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุณีอุลลันทาเป็นผู้ชอบก่อคดีพิพาท จริงหรือ” พวกภิกษุทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาค พุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีอุลลันทาจึงเป็นผู้ชอบก่อ คดีพิพาทเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้^๒

สรุป

สังฆาติเสส เป็นอาบัติขั้นรุนแรงในหมวดของพระวินัยสำหรับพระสงฆ์และภิกษุณี ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขผ่านการกระทำและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสงฆ์ อาบัติประเภทนี้ถือว่ารุนแรงรองลงมาจากปาราชิก แต่ยังสามารถแก้ไขได้โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนเฉพาะที่กำหนดในพระวินัย

ความหมายและการแบ่งสังฆาติเสส

คำว่า “สังฆาติเสส” หมายถึงอาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ในการออกจากความผิด โดยขั้นตอนการแก้ไขอาบัตินี้จะต้องได้รับความร่วมมือและการอนุญาตจากสงฆ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด

สังฆาติเสสของภิกษุณีสงฆ์ มีทั้งหมด ๑๗ สิกขาบท แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่

^๒ วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๖๗๘/๒๕-๒๗.

๑. อสาธารณสังฆาติเสส: เป็นอาบัติที่บัญญัติไว้สำหรับภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น มี ๑๐ สิกขาบท ซึ่งในภิกษุณีวิวัฏฐะ พระวินัยปิฎกได้แสดงไว้อย่างละเอียด โดยแบ่งย่อยเป็น

๑.๑ สิกขาบทที่ ๑-๖: เรียกว่า ปฐมาปตติกะ นิสสารณียะ ซึ่งภิกษุณีที่ล่วงละเมิดจะต้องถูกขับออกจากหมู่ทันที

๑.๒ สิกขาบทที่ ๗-๑๐: เรียกว่า ยาวตติยกะ นิสสารณียะ เป็นการล่วงละเมิดที่จะถูกลงโทษหลังจากสงฆ์สวด “สมนุภาสน์” ครบ ๓ ครั้ง หากภิกษุณียังคงไม่ยอมแก้ไข ก็จะถูกขับออกจากหมู่เช่นกัน

๒. สาธารณสังฆาติเสส: เป็นอาบัติที่บัญญัติไว้ทั้งสำหรับภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ มี ๗ สิกขาบท ซึ่งคล้ายคลึงกับบทบัญญัติของภิกษุ

ตัวอย่างสิกขาบทของสังฆาติเสส

๑. อสาธารณสังฆาติเสส

๑.๑ สิกขาบทที่ ๑: การก่อคดีพิพาทกับบุคคลอื่น เช่น คหบดี บุตรคหบดี หรือแม่แต่ทาส หากภิกษุณีก่อเหตุพิพาทเช่นนี้ จะต้องถูกลงโทษสังฆาติเสส

๑.๒ สิกขาบทที่ ๕: ภิกษุณีที่รับของเคี้ยวจากมือของชายที่มีความกำหนด จะต้องรับอาบัติสังฆาติเสส

๒. สาธารณสังฆาติเสส

สิกขาบทเกี่ยวกับการชกสือระหว่างชายหญิง หากภิกษุณีเป็นคนกลางในการติดต่อให้ชายหญิงได้แต่งงานกันหรือตกเป็นชู้ จะต้องรับอาบัติสังฆาติเสส

การแก้ไขอาบัติสังฆาติเสส

เมื่อภิกษุณีล่วงละเมิดสังฆาติเสส จะต้องปฏิบัติ ปกขมานัต โดยการขอปกขมานัตต่อสงฆ์ที่มีจำนวน ๔ รูปขึ้นไปเป็นเวลา ๑๕ ราตรี ภิกษุณีจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลอย่างเข้มงวดเพื่อแก้ไขอาบัติ ก่อนที่จะขอ อพฺภาน เพื่อกลับเข้าสู่หมู่สงฆ์โดยสมบูรณ์

การเปรียบเทียบระหว่างสังฆาติเสสของภิกษุและภิกษุณี

สังฆาติเสสของภิกษุและภิกษุณีมีบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกัน แต่สิกขาบทของภิกษุณีมักถูกแบ่งเป็นกลุ่มที่ชัดเจนมากขึ้น โดยมีทั้งสาธารณสังฆาติเสสที่บัญญัติไว้เฉพาะสำหรับภิกษุณี และสาธารณสังฆาติเสสที่เป็นการอนุโลมตามบทบัญญัติของภิกษุ

บทที่ ๓

นิสสัคคิกกณฺท์ – นิสสัคคิกกณฺท์/ (ภิกขุณีวิภังโก – ภิกขุณีวิภังค์)

ในพระวินัยปิฎกมีบทบัญญัติต่าง ๆ ที่พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะภิกษุและภิกษุณีควรรักษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หนึ่งในนั้นคือ นิสสัคคิกกณฺท์ ซึ่งว่าด้วยเรื่องของนิสสัคคิกปาจิตติยฺ คำว่า “นิสสัคคิกปาจิตติยฺ” ประกอบด้วยสองคำหลักคือ “นิสสัคคิยะ” และ “ปาจิตติยฺ”

“นิสสัคคิยะ” หมายถึงการสละสิ่งของที่ไม่เหมาะสม ในกรณีที่ภิกษุหรือภิกษุณีทำสิ่งที่ผิดวินัยและต้องสละสิ่งของนั้นเพื่อแสดงการแก้ไข ขณะที่ “ปาจิตติยฺ” หมายถึงการทำให้ตกไปจากความดีงามหรือการทำให้จิตลุ่มหลง ซึ่งทั้งสองคำนี้รวมกันเป็นบทบัญญัติที่เรียกว่า “นิสสัคคิกปาจิตติยฺ” ที่มีวัตถุประสงค์ในการรักษาความบริสุทธิ์และความเรียบร้อยของภิกษุและภิกษุณีในพระพุทธศาสนา

นิสสัคคิกปาจิตติยฺสำหรับภิกษุณีแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก คือ อสาธารณบัญญัติ และ สาธารณบัญญัติ โดยอสาธารณบัญญัติจะมีการบัญญัติเฉพาะในภิกขุณีวิภังค์ นิสสัคคิกกณฺท์แบ่งออกเป็นสามวรรคหลักได้แก่:

๑. ปัตตวรรค: หมวดว่าด้วยบาตร มี ๑๒ สิกขาบท

๒. จีวรวรรค: หมวดว่าด้วยจีวร มี ๘ สิกขาบท

๓. ขาตรุปรชตวรรค: หมวดว่าด้วยทองและเงิน มี ๑๐ สิกขาบท

ในแต่ละวรรคมีการบัญญัติเพื่อการควบคุมและกำกับพฤติกรรมของภิกษุณีในด้านต่าง ๆ เช่น การสะสมบาตร การแลกเปลี่ยนจีวร การขอของจากคฤหัสถ์ การเก็บรักษาเภสัช และการรับทองและเงิน เป็นต้น

การปฏิบัติตามนิสสัคคิกปาจิตติยฺเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาความบริสุทธิ์ทางจิตใจและการสร้างความเข้มแข็งในหมู่สงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการดำรงรักษาพระธรรมวินัยและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้เป็นไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์

บทบัญญัติเหล่านี้ช่วยให้ภิกษุณีสามารถแก้ไขตนเองและดำรงตนให้เหมาะสมกับสถานะของพระสงฆ์ หากภิกษุณีผู้ใดล่วงละเมิดก็สามารถสละสิ่งของที่เป็นนิสสัคคิยะและแสดงอาบัติต่อหน้าสงฆ์เพื่อพ้นจากอาบัติและกลับสู่สภาพบริสุทธิ์ได้

การศึกษานิสสัคคิกปาจิตติยฺจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าใจและปฏิบัติตามพระวินัยอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ในพระพุทธศาสนา

ตัวอย่าง นิสสัคคิกกณฺท์

๑. บาตร

[๗๔๓] เตน สมเณ พุทฺโธ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ๑ เตน โข ปณสมเณณ ฤๅลนฺนทา ภิกขุณี อณฺฏฺตราย ภิกขุณิยา สทฺธิ จีวรํ ปริวตเตตฺวา ปรีภฺยชิฯ อถ โข สา ภิกขุณี ตํ จีวรํ สงฺฆริตฺวา นิภฺชิปิฯ ฤๅลนฺนทา ภิกขุณี ตํ ภิกขุณี เอตทโวจ “ยํ เต อยฺเย มยา สทฺธิ จีวรํ ปริวตติตํ กทํ ตํ จีวรํ” นติ? อถ โข สา ภิกขุณี ตํ จีวรํ นิหริตฺวา ฤๅลนฺนทาย ภิกขุณิยา ทสฺเสสิฯ ฤๅลนฺนทา ภิกขุณี ตํ ภิกขุณี เอตทโวจ “หนฺนทายเย ตฺยหํ จีวรํ อหฺร เม” ตํ จีวรํ ยํ ตฺยหํ ตฺยหเมเวตํ ยํ มยฺหํ มยหเมเวตํ อหฺร เม” ตํ สกํ ปจฺจาหฺรา”ติ อจฺฉินฺทิตฺวา อถ โข สา ภิกขุณี ภิกขุณินํ เอตมตฺถํ อารโหเสสิฯ ยา ตา ภิกขุณิโย อปฺปิฉณฺาเปฯ ตา อฺชฌายนฺติ ขิยยนฺติ วิปาเจนฺติ “กถฺยहि นาม อยฺยา ฤๅลนฺนทา ภิกขุณิยา สทฺธิ จีวรํ ปริวตเตตฺวา อจฺฉินฺทิสฺสตี”ติ! อถ โข ตา

ภิกขุณีโย ภิกขุณฺเณ เอตมตฺถํ อโรเจสฺสํ ภิกขุ ภควโต เอตมตฺถํ อโรเจสฺสํเปฯ สจฺจํ กิร ภิกขเว อุตฺตมมุตฺตํ ภิกขุณี
ภิกขุณฺเณ สหฺมํ จีวรํ ปวิตรเตตฺวา อจฺฉินฺทิสฺสติ ? “สจฺจํ ภควา”ติฯ วิคฺรหิ พุทฺโธ ภควาเปฯ กถณฺทํ นาม ภิกขเว
อุตฺตมมุตฺตํ ภิกขุณี ภิกขุณฺเณ สหฺมํ จีวรํ ปวิตรเตตฺวา อจฺฉินฺทิสฺสติ! เนตํ ภิกขเว อปฺปสนฺนํ นวํ ปสาทาเยฯเปฯ
เอวณฺจ ปน ภิกขเว ภิกขุณีโย อิมํ สีกฺขาปทํ อุตฺทิสฺสนฺตุ

๒. การแปลคำต่อคำ

[๗๔๓] เตน - นั้น/ สมเณ - โดยสมัย/ พุทฺโธ - ผู้เป็นพระพุทฺธเจ้า/ ภควา - พระผู้มีพระภาค
เจ้า/ สาวตถิโย - ในเมืองชื่อว่าสาวตฺถิ/ วิคฺรหิ - ย่อมทรงประทับอยู่/ เชตวน - ชื่อว่าเชตวัน/ อนาถปิณ
ฑิกสฺส - ของคฤหบดีผู้มีก้นขาวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อาราม - ณ อาราม/ เตน โข - นั้นแล/ ปน -
ก็/ สมเณ - โดยสมัย/ อุตฺตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตมมุตฺตํ/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อญฺญตราย - รูปอื่น/ ภิกขุณฺเณ -
ด้วยภิกษุณี/ สหฺมํ - กับ/ จีวรํ - ยังจีวร/ ปวิตรเตตฺวา - ให้เป็นไปรอบแล้ว/ ปริภุชฺชิ - ใช้สอยแล้ว/ อถ โข
- ครั้งนั้นแล/ สา - รูปนั้น/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ตํ - ผืนนั้น/ จีวรํ - ซึ่งจีวร/ สงฺฆริตฺวา - พับเข้าด้วยกันแล้ว/
นิกฺขิปี - วางลงแล้ว/ อุตฺตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตมมุตฺตํ/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ตํ - รูปนั้น/ ภิกขุณี - ซึ่งภิกษุณี/
เอตทวโจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูดนั้น/ “ยํ - ผืนใด/ เต - อันท่าน/ อญฺญ - ดูก่อนแม่เจ้า/ มยา สหฺมํ - กับ
ด้วยข้าพเจ้า/ จีวรํ - จีวร/ ปวิตรเตตฺวา - ให้เป็นไปรอบแล้ว/ กทํ - ในสถานที่ไหน/ [อตฺถิ - มีอยู่]/ ตํ - ผืนนั้น/
จีวร”นติ? - จีวร”ดังนี้?/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ สา - รูปนั้น/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ตํ - ผืนนั้น/ จีวรํ - ซึ่งจีวร/
นิหริตฺวา - นำออกแล้ว/ อุตฺตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตมมุตฺตํ/ ภิกขุณฺเณ - แก่ภิกษุณี/ ทสฺเสสิ - แสดงแล้ว/ อุต
ตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตมมุตฺตํ/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ตํ - รูปนั้น/ ภิกขุณี - ซึ่งภิกษุณี/ เอตทวโจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่ง
คำพูดนั้น/ “หนทายเย - ดูก่อนแม่เจ้า เอาเถิด/ [อิทํ - ผืนนี้/ จีวรํ - จีวร]/ ตฺวํ - ของเธอ/ จีวรํ - เป็น
จีวร/ [ตฺวํ - เธอ]/ อหํ - จงนำมาเถิด/ เมตํ จีวรํ - ซึ่งจีวร ผืนนั้น แก่ข้าพเจ้า/ ยํ - ผืนใด/ ตฺวํ - ของ
เธอ/ [จีวรํ - จีวร]/ ตฺวํ - จีวรผืนนั้น ของเธอนั้นแล/ ยํ - ผืนใด/ มยํ - ของข้าพเจ้า/ [จีวรํ - จีวร/
โทตฺ - จงมี]/ มยํ - จีวรผืนนั้น ของข้าพเจ้านั้นแล/ [ตฺวํ - เธอ]/ อหํ - จงนำมาเถิด/ เมตํ จีวรํ -
ซึ่งจีวร ผืนนั้น แก่ข้าพเจ้า/ [ตฺวํ - เธอ]/ สกํ - ที่เป็นของตน/ [จีวรํ - ซึ่งจีวร]/ ปจฺจํ - จงนำกลับมา”
ดังนี้/ อจฺฉินฺทิสฺสติ - ซึ่งเอาแล้ว/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ สา - รูปนั้น/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ภิกขุณฺเณ - แก่ภิกษุณี
ทั้งหลาย/ เอตมตฺถํ - ซึ่งเนื้อความนั้น/ อโรเจสิ - บอกแจ้งแล้ว/ ยา ตา - เหล่าใดเหล่านั้น/ ภิกขุณีโย -
ภิกษุณีทั้งหลาย/ อปฺปิจฺฉาเปฯ - เป็นผู้มีความต้องการน้อย ฯลฯ/ ตา - เหล่านั้น/ [ภิกขุณีโย - ภิกษุณี
ทั้งหลาย]/ อหํ - ย่อมเพ่งโทษ/ จิยฺยณฺติ - ย่อมตำหนิ/ วิปาเจณฺติ; - ย่อมโพชนะ/ “กถณฺทํ นาม
- ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ อญฺญา - แม่เจ้า/ อุตฺตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตมมุตฺตํ/ ภิกขุณฺเณ - ด้วยภิกษุณี/ สหฺมํ - กับ/
จีวรํ - ยังจีวร/ ปวิตรเตตฺวา - ให้เป็นไปรอบแล้ว/ อจฺฉินฺทิสฺสติ”ติ! - ซึ่งเอาแล้ว”ดังนี้/ อถ โข - ครั้ง
นั้นแล/ ตา - เหล่านั้น/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ภิกขุณฺเณ - แก่ภิกษุทั้งหลาย/ เอตมตฺถํ - ซึ่งเนื้อความนั้น/
อโรเจสิ - บอกแจ้งแล้ว/ ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต - แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตมตฺถํ - ซึ่งเนื้อความ
นั้น/ อโรเจสฺสํเปฯ - กราบทูลบอกแจ้งแล้ว ฯลฯ/ “สจฺจํ - จริงหรือ/ กิร - ได้ยินว่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษ
ุทั้งหลาย/ อุตฺตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตมมุตฺตํ/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ภิกขุณฺเณ - ด้วยภิกษุณี/ สหฺมํ - กับ/ จีวรํ - ยัง
จีวร/ ปวิตรเตตฺวา - ให้เป็นไปรอบแล้ว/ อจฺฉินฺทิสฺสติ? - ย่อมซึ่งเอา”ดังนี้/ “สจฺจํ - จริง/ ภควา”ติ - ข้าแต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า”ดังนี้/ วิคฺรหิ - ทรงติเตียนแล้ว/ พุทฺโธ - ผู้เป็นพระพุทฺธเจ้า/ ภควาเปฯ - พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า ฯลฯ/ “กถณฺทํ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุตฺตมมุตฺตํ - ชื่อว่าอุตฺตม
มุตฺตํ/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ ภิกขุณฺเณ - ด้วยภิกษุณี/ สหฺมํ - กับ/ จีวรํ - ยังจีวร/ ปวิตรเตตฺวา - ให้เป็นไปรอบ
แล้ว/ อจฺฉินฺทิสฺสติ! - ซึ่งเอาแล้ว/ เนตํ - หาไม่ได้ การกระทำนั้น/ [สวตฺตติ - ย่อมเป็นไปพร้อม]/ ภิกขเว -
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อปฺปสนฺนํ นวํ - ผู้ไม่เสื่อมสไปแล้วบ้าง/ [ขนานํ - แห่งประชาชนทั้งหลาย]/ ปสาทาเย

าเปา – เพื่อความเลื่อมใส ฯลฯ/ เอวณจ ปน – ก็แล อย่างนี้/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุณิโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ อิมิ – ข้อนี้/ สิกขาบท – ซึ่งสิกขาบท/ อุททิสนตุ. – จงยกขึ้นแสดง/

๓. การแปลโดยความ

[๗๔๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีอุลลันหาแลกเปลี่ยนจีวรกับภิกษุณีรูปหนึ่งใช้สอย ครั้งนั้น ภิกษุณีนั้น พับจีวรเก็บไว้ ภิกษุณีอุลลันหาได้กล่าวกับภิกษุณีนั้นดังนี้ว่า “จีวรที่เธอแลกเปลี่ยนกับดิฉันอยู่ที่ไหน” ภิกษุณีนั้น จึงนำจีวรนั้นออกมาให้ภิกษุณีอุลลันหาดู ภิกษุณีอุลลันหาจึงกล่าวกับภิกษุณีนั้นดังนี้ว่า “แม่เจ้า จีวรของเธอ จงนำจีวร ของดิฉันมา จีวรของเธอต้องเป็นของเธอ จีวรของดิฉันต้องเป็นของดิฉัน จงนำจีวร ของดิฉันมา จงรับเอาจีวรของเธอคืนไปเถิด” แล้วจึงเอาคืน ลำดับนั้น ภิกษุณีนั้น นำเรื่องไปบอกภิกษุทั้งหลาย บรรดา ภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ ตาหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइन ภิกษุณีอุลลันหาแลกเปลี่ยนจีวรกับภิกษุณี แล้วจึงชิงเอาคืนเล่า” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุจึงได้นำ เรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับ สั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุณี อุลลันหาแลกเปลี่ยน จีวรกับภิกษุณีแล้วชิงเอาคืนจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โइनภิกษุณีอุลลันหา จึงแลกเปลี่ยนจีวรกับภิกษุณี แล้วชิงเอาคืนเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไมเลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่ แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้^๓

สรุป

นิสสัคคียปาจิตติยเป็นชื่อของสิกขาบทและอาบัติที่ภิกษุณีต้องเมื่อเกี่ยวข้องกับการใช้อุปโภคบริโภคในทางที่ไม่เหมาะสม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ คำ:

๑. นิสสัคคียะ หมายถึง การสละสิ่งของ อาบัติที่สละสิ่งของแล้วพึงแสดง

๒. ปาจิตติย หมายถึง การทำให้จิตตกไป หรือทำอริยมรรคให้เสียไป

นิสสัคคียกัณฑ์แบ่งเป็น ๓ วรรค คือ:

๑. ปัตตวรรค ว่าด้วยบาตร มี ๑๒ สิกขาบท ว่าด้วยการกระทำผิดของภิกษุณี เช่น การสะสมบาตร การแลกเปลี่ยนจีวร เป็นต้น

๒. จีวรวรรค ว่าด้วยจีวร มี ๘ สิกขาบท ว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับจีวร เช่น การเก็บผ้าเกิน ๑๐ วัน การออกปากขอลจีวรจากคฤหัสถ์ เป็นต้น

๓. ขาตุรูปขตวรรค ว่าด้วยทองและเงิน มี ๑๐ สิกขาบทว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับทองและเงิน เช่น การรับทองและเงิน การทำการแลกเปลี่ยน เป็นต้น

วิธีสละสิ่งของที่เป็นนิสสัคคีย:

เมื่อภิกษุณีต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย ต้องสละสิ่งของนั้นแก่สงฆ์ คณะ หรือบุคคล และแสดงอาบัติต่อหน้าผู้รับ

สรุปได้ว่า "นิสสัคคียกัณฑ์" ของภิกษุณีสงฆ์มี ๓ วรรคและรวมทั้งหมด ๓๐ สิกขาบท โดยมีการจัดระเบียบวรรคและชื่อวรรคที่ต่างกับของภิกษุสงฆ์เล็กน้อย

^๓ วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๗๔๓/๘๖-๘๗.

บทที่ ๔

ปาจิตติยกณฑ์ – กัณฑ์ว่าด้วยธรรมชื่อว่าปาจิตติย/ (ภิกขุณีวิภังโก – ภิกขุณีวิภังค์)

ปาจิตติยกัณฑ์ ตอนว่าด้วยอาบัติปาจิตติยล้วน เป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยปิฎกที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา คำว่า “ปาจิตติย” นั้นแปลว่า “ทำกุศลจิตให้ตก” หรือเรียกได้ว่าเป็นการทำให้จิตที่มีความบริสุทธิ์และกุศลต้องถูกทำลายไป ซึ่งเป็นอาบัติที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่เหมาะสมของภิกษุณี โดยปาจิตติยนี้เป็นลหุกาบัติ คืออาบัติเบาที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการแสดงอาบัติต่อหน้าสงฆ์ คณะ หรือบุคคล

ปาจิตติยกัณฑ์นี้แบ่งเป็น ๑๖ วรรค ซึ่งแต่ละวรรคมีรายละเอียดและข้อกำหนดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ภิกษุณีควรปฏิบัติตาม ได้แก่ อสาธารณบัญญัติ ๙ วรรค และสาธารณบัญญัติ ๗ วรรค ซึ่งประกอบด้วยสิกขาบทต่าง ๆ ที่สั่งสอนให้ภิกษุณีมีความประพฤติที่เหมาะสมและไม่ละเมิดข้อปฏิบัติของพระพุทธศาสนา

อสาธารณบัญญัติ ประกอบด้วยหมวดต่าง ๆ เช่น ลสฺสนวรรค หมวดว่าด้วยกระเทียม อันธการวรรค หมวดว่าด้วยความมืด นัคควรรค หมวดว่าด้วยการเปลือยกาย ตวัฏฐวรรค หมวดว่าด้วยการนอนร่วมกัน เป็นต้น แต่ละหมวดมีข้อกำหนดที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับพฤติกรรมของภิกษุณี ทั้งในเรื่องการบริโภค การอยู่ร่วมกัน การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ

สาธารณบัญญัติ เช่น มุสาวาทวรรค หมวดว่าด้วยการกล่าวเท็จ ภูตคามวรรค หมวดว่าด้วยภูตคาม โภชนวรรค หมวดว่าด้วยโภชนะ จาริตตวรรค หมวดว่าด้วยจาริต ไซตวรรค หมวดว่าด้วยการฝังไฟ ภิณฺฐวรรค หมวดว่าด้วยความเห็น ธรรมิกวรรค หมวดว่าด้วยผู้มีธรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่คล้ายคลึงกับของภิกษุสงฆ์

การปฏิบัติตามปาจิตติยกัณฑ์นี้เป็นการช่วยให้ภิกษุณีมีจิตใจที่บริสุทธิ์และไม่ลุ่มหลงในกิเลส ช่วยให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างสมบูรณ์และสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสงฆ์ได้

ตัวอย่าง กัณฑ์ว่าด้วยธรรมชื่อว่าปาจิตติย

๑. บาลี

[๗๙๓] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตถึยฺ วิหริติ เขตฺวเน อนนถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรเณ อุปาสเกน ภิกฺขุณิสงฺฆเ ลสฺสเณน ปวาริตโต โหติ “ยาสํ อญฺยานํ ลสฺสเณน อตฺถโ อหํ ลสฺสเณนา”ติ. เขตฺตปาโล จ อาณตฺโต โหติ “สเจ ภิกฺขุณิโย อาคจฺจนฺติ เอกเมกกาย ภิกฺขุณิยา ทเวตโย ภณฺฑิเก เทหิ”ติ. เตน โข ปน สมเยน สาวตถึยฺ อุตฺสโว โหติ. ยถาภตํ ลสฺสํ ปริกฺขยํ อคฺมาสิ. ภิกฺขุณิโย ตํ อุปาสกํ อุปสงกมิตฺวา เอตทโวจํ “ลสฺสเณน อาวุโส อตฺถโ”ติ. “นตถายเย. ยถาภตํ ลสฺสํ ปริกฺขณิ. เขตตํ คจฺจนฺตา”ติ. อุตฺถลนฺนา ภิกฺขุณี เขตตํ คนฺตฺวา น มตฺตํ ขานิตฺวา พหุํ ลสฺสํ หราเปสิ. เขตฺตปาโล อชฺฌายติ ขิยฺยติ วิปาเจติ “กถฺยहि นาม ภิกฺขุณิโย น มตฺตํ ขานิตฺวา พหุํ ลสฺสํ หราเปสฺสนฺติ”ติ! อสฺสสํ โข ภิกฺขุณิโย ตสฺส เขตฺตปาลสฺส อชฺฌายนตสฺส ขิยฺยนตสฺส วิปาเจนตสฺส. ยา ตา ภิกฺขุณิโย อปฺปิจฺญาเปฯ ตา อชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนติ “กถฺยहि นาม อญฺญา อุตฺถลนฺนา น มตฺตํ ขานิตฺวา พหุํ ลสฺสํ หราเปสฺสนฺติ”ติฯเปฯ สจฺจํ กิร ภิกฺขเว อุตฺถลนฺนา ภิกฺขุณี น มตฺตํ ขานิตฺวา พหุํ ลสฺสํ หราเปสฺสนฺติ? “สจฺจํ ภควา”ติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควาเปฯ กถฺยहि นาม ภิกฺขเว อุตฺถลนฺนา ภิกฺขุณี น มตฺตํ ขานิตฺวา พหุํ ลสฺสํ หราเปสฺสนฺติ! เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนํ นว ปสาทายาเปฯ ธมฺมํ กถํ กตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภูตฺพุพฺพ ภิกฺขเว อุตฺถลนฺนา ภิกฺขุณี อญฺญตรสฺส พฺราหฺมณสฺส ปชาปติ อโหสิ. ติสฺโส จ อิตฺโร— นนฺทา นนฺทวตฺติ สุนฺทรีนฺนทา. อถ โข ภิกฺขเว โส พฺราหฺมณเณ กาลงกตฺวา อญฺญตรํ หัสโยนํ อุปปชฺชิ. ตสฺส สพฺพโสวณฺณมยา ปตฺตา อเหสุ.

โส ตาส์ เอเกกั ปตตํ เทติ. อล โข ภิกขเว ฤๅลนันทา ภิกขุณี “อโย หีโส อมหากั เอเกกั ปตตํ เทติ”ติ ตํ หัสราซํ
คเหตวา นิปฺปตตํ อกาสิ. ตสฺส ปุน ชายมานา ปตฺตา เสตา สมฺปชฺชิสฺสุ. ตทาปิ ภิกขเว ฤๅลนันทา ภิกขุณี อดิ
โลเณน สุวณฺณา ปรีหีนา. อิทานิ ลสฺสุณา ปรีหาอิสฺสตี”ติ. “ยํ ลทฺธํ เตน ตฺมฐพฺพํ อดิโลโก หิ ปาปโก. หัสราซํ
คเหตวาน สุวณฺณา ปรีหาเยถา”ติฯ อล โข ภควา ฤๅลนันทํ ภิกขุณี อนนฺกปริยาเยน วิครหิตวา พุทฺธรตายาเปฯ
เอวณฺจ ปน ภิกขเว ภิกขุณีโย อิมํ ลิกฺขาปทํ อุททิสฺสนตุ

๒. การแปลคำต่อคำ

[๗๙๓] เตน – นั้น/ สมเยน – โดยสมัย/ พุทฺโธ – ผู้เป็นพระพุทฺธเจ้า/ ภควา – พระผู้มีพระภาค
เจ้า/ สาวตฺถิยํ – ในเมืองชื่อว่าสาวตฺถิ/ วิหริติ – ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตฺวเน – ชื่อว่าเขตฺวณ/ อนาถปิณฺ
ทิกสฺส – ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามะ. – ณ อาราม/ เตน โข – นั้นแล/ ปน –
ก็/ สมเยน – โดยสมัย/ อนุยฺยเตน อุปาสกเณ – อันอุบาสก ผู้ใดผู้หนึ่ง/ ภิกขุณิสงฺฆเณ – หมู่แห่งภิกษุณี/ ลสฺ
สฺสเณน – ด้วยกระเทียม/ ปวาริตะ – เป็นผู้ปวารณาแล้ว/ โหติ. – ย่อมเป็น/ “ยาสํ – เหล่าใด/ อายฺยานํ – แก่แม่
เจ้าทั้งหลาย/ ลสฺสเณน – ด้วยกระเทียม/ อดฺโถ – ความต้องการ/ [โหติ – ย่อมมี]/ อหํ – ข้าพเจ้า/ [ปวารมิ –
ย่อมให้พอใจทั่ว]/ ลสฺสเณนา”ติ. – ด้วยกระเทียม”ดังนี้/ เขตฺตปาโล – บุคคลผู้เฝ้าซึ่งนา/ จ – อนึ่ง/ อาณตฺโต
– เป็นผู้อันอุบาสกส่งไว้แล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ “สเจ – ถ้าวา/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ อาคจฺจนติ –
ย่อมมา/ [ตฺวํ – ท่าน]/ เอกเมกาย ภิกขุณียา – แก่ภิกษุณี แต่ละรูป/ เทวตโย – ๒ หรือ ๓ กำ/ ภาณฺทิเก – ซึ่ง
ห่อกระเทียมทั้งหลาย/ เทหิ”ติ. – จงถวายเถิด”ดังนี้/ เตน โข – นั้นแล/ ปน – ก็/ สมเยน – โดยสมัย/
สาวตฺถิยํ – ในเมืองชื่อว่าสาวตฺถิ/ อสฺสว – มหรสพ/ โหติ. – ย่อมมี/ ยถาภทํ – ตามที่นำมาแล้วอย่างไร/
ลสฺสณํ – กระเทียม/ ปริกฺขยํ – ซึ่งความสิ้นไปโดยรอบ/ อคฺมาสิ. – ได้ถึงแล้ว/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ ตํ
– ผู้นั้น/ อุปาสกํ – ซึ่งอุบาสก/ อุปสงฺกมิตฺวา – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ เอตทฺวโจ – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคำพูด
นั้น/ “ลสฺสเณน – ด้วยกระเทียม/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุ/ อดฺโถ”ติ. – ความต้องการ”ดังนี้/ “นตฺถายเย.
– ย่อมไม่มี ข้าแต่แม่เจ้า/ [ลสฺสณํ – กระเทียม]/ ยถาภทํ – ตามที่นำมาแล้วอย่างไร/ ลสฺสณํ – กระเทียม/
ปริกฺขยํ. – สิ้นไปโดยรอบแล้ว/ [ตฺมเห – ท่านทั้งหลาย]/ เขตฺตํ – สุนา/ คจฺจนา”ติ. – จงไป”ดังนี้/ ฤๅลนน
ทา – ชื่อว่าฤๅลนันทา/ ภิกขุณี – ภิกษุณี/ เขตฺตํ – สุนา/ คนฺตฺวา – ไปแล้ว/ น – หามีได้/ มตฺตํ – ซึ่ง
ประมาณ/ ขานิตฺวา – รู้แล้ว/ พหุ – จำนวนมาก/ ลสฺสณํ – ซึ่งกระเทียม/ หราเปสิ. – ให้นำไปแล้ว/ เขตฺต
ปาโล – บุคคลผู้เฝ้าซึ่งนา/ อุชฺฌายติ – ย่อมเพ่งโทษ/ ขิยฺยติ – ย่อมตำหนิ/ วิปาเจติ; – ย่อมโพชนะนา/
“กถฺยหิ นาม – ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ น – หามีได้/ มตฺตํ – ซึ่งประมาณ/ ขานิตฺวา
– รู้แล้ว/ พหุ – จำนวนมาก/ ลสฺสณํ – ซึ่งกระเทียม/ หราเปสฺสนตี”ติ! – ให้นำไปแล้ว”ดังนี้/ อสฺสสํ โข – ได้
สดับแล้วแล/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ ตสฺส – ผู้นั้น/ เขตฺตปาลสฺส – เมื่อบุคคลผู้เฝ้าซึ่งนา/
อุชฺฌายนตสฺส – เพ่งโทษอยู่/ ขิยฺยนตสฺส – ตำหนิอยู่/ วิปาเจนตสฺส – โพชนะนาอยู่/ ยา ตา – เหล่าใด
เหล่านั้น/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ อปฺปิจฺจาเปฯ – เป็นผู้มีความต้องการน้อย ฯลฯ/ ตา – เหล่านั้น/
[ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย]/ อุชฺฌายนติ – ย่อมเพ่งโทษ/ ขิยฺยนติ – ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ; – ย่อม
โพชนะนา/ “กถฺยหิ นาม – ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ อายฺยา – แม่เจ้า/ ฤๅลนันทา – ชื่อว่าฤๅลนันทา/ น – หามีได้/
मतฺตํ – ซึ่งประมาณ/ ขานิตฺวา – รู้แล้ว/ พหุ – จำนวนมาก/ ลสฺสณํ – ซึ่งกระเทียม/ หราเปสฺสตี”ติฯเปฯ – ให้นำ
ไปแล้ว”ดังนี้ ฯลฯ/ “สจฺจํ – จริงหรือ/ กิร – ได้ยินว่า/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฤๅลนันทา – ชื่อ
ว่าฤๅลนันทา/ ภิกขุณี – ภิกษุณี/ น – หามีได้/ มตฺตํ – ซึ่งประมาณ/ ขานิตฺวา – รู้แล้ว/ พหุ – จำนวนมาก/
ลสฺสณํ – ซึ่งกระเทียม/ หราเปตี”ติ? – ย่อมให้นำไป”ดังนี้?/ “สจฺจํ – จริง/ ภควา”ติ. – ข้าแต่พระผู้มีพระภาค
เจ้า”ดังนี้/ วิครหิ – ทรงติเตียนแล้ว/ พุทฺโธ – ผู้เป็นพระพุทฺธเจ้า/ ภควาฯเปฯ – พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯลฯ/

“ภคินี นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุลลนันทา - ชื่อว่าอุลลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ น - หามิได้/ มตฺต - ซึ่งประมาณ/ ชานิตฺวา - รู้แล้ว/ พหุ - จำนวนมาก/ ลสฺส - ซึ่งกระเทียม/ หราเปสฺสตี! - ให้นำไปแล้ว/ เนต - หามิได้ การกระทำนั้น/ [สํวตฺตติ - ย่อมเป็นไปพร้อม]/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อปฺปสนฺนํ วา - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้วบ้าง/ [ชนานํ - แห่งประชาชนทั้งหลาย]/ ปสาทายาเปา - เพื่อความเลื่อมใส ฯลฯ/ ธมฺม - ที่ประกอบแล้วด้วยธรรม/ กถํ - ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว/ กตฺวา - ทรงกระทำแล้ว/ ภิกขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนฺเตสิ - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “ภูตฺพุพฺพ - เรื่องเคยมีมาแล้ว/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุลลนันทา - ชื่อว่าอุลลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อญฺญตรสฺส - ผู้ใดผู้หนึ่ง/ พราหมณสฺส - ของพราหมณ์/ ปชาปติ - ภรรยา/ อโหสิ. - ได้มีแล้ว/ ติสโส - ๓ คน/ จ - อนึ่ง/ อิตโร - ธิดาทั้งหลาย/ [อเหตุ - ได้มีแล้ว] คือ/ นนฺทา - นางนันทา/ นนฺทวตี - นางนันทวดี/ สุนฺทรีนฺนทา. - นางสุนทรินันทา/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ โส - ผู้นั้น/ พราหมโณ - พราหมณ์/ กาลงฺกตฺวา - กระทำแล้วซึ่งกาละ/ อญฺญตร - ตัวใดตัวหนึ่ง/ หัสโยนิ - ซึ่งกำเนิดแห่งหงส์/ อูปฺปชฺชิ. - เข้าถึงแล้ว/ ตสฺส - ตัวนั้น/ [หัสส - แห่งหงส์]/ สพฺพโสวณฺณมยา - เป็นของสำเร็จแล้วด้วยทองทั้งปวง/ ปตฺตา - ขนทั้งหลาย/ อเหตุ. - ได้เป็นแล้ว/ โส - ตัวนั้น/ [หัส - หงส์]/ ตาส - เหล่านั้น/ [อิตฺถ - แก่ธิดาทั้งหลาย]/ เอเกกํ - หนึ่ง ๆ/ ปตฺ - ซึ่งขน/ เทติ. - ย่อมให้/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุลลนันทา - ชื่อว่าอุลลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ “อ - ตัวนี้/ หัส - หงส์/ อมหาก - แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย/ เอเกกํ - หนึ่ง ๆ/ ปต - ซึ่งขน/ เทติ”ติ - ย่อมให้”ดังนี้/ ต - ตัวนั้น/ หัสราช - ซึ่งราชาแห่งหงส์/ คเหตุวา - จับแล้ว/ นิปฺปตฺ - ให้เป็นผู้มีขนออกแล้ว/ อกาสิ. - ได้กระทำแล้ว/ ตสฺส - ตัวนั้น/ [หัสส - แห่งหงส์]/ ปน - อีก/ ชายามา - เมืองอกขึ้นใหม่/ ปตฺตา - ขนทั้งหลาย/ เสตา - เป็นสีขาว/ สมฺปชฺชิสฺส. - ถึงพร้อมแล้ว/ ตทาปี - แม้ในกาลนั้น/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อุลลนันทา - ชื่อว่าอุลลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อติโลเก - เพราะความโลภเกินไป/ สุวณฺณา - จากทอง/ ปริทินา. - เสื่อมโดยรอบแล้ว/ อิทานิ - ในบัดนี้/ ลสฺสา - จากกระเทียม/ ปริทิสฺสตี”ติ. - เสื่อมโดยรอบแล้ว”ดังนี้/ “อ - ไฉน/ [วตฺถ - วัตถุ]/ ลทํ - ได้แล้ว/ เตน - นั้น/ [วตฺถนา - ด้วยวัตถุ]/ ตถฺฐพฺพ - พึงยินดี/ อติโลโก - ความโลภเกินไป/ หิ - เพราะว่า/ ปาปโก. - เป็นของชั่วช้า/ [อุลลนันทา - ชื่อว่าอุลลนันทา/ ภิกขุณี - ภิกษุณี]/ หัสราช - ซึ่งราชาแห่งหงส์/ คเหตุวาน - จับแล้ว/ สุวณฺณา - จากทอง/ ปริทายถา”ติ. - เสื่อมโดยรอบแล้ว”ดังนี้/ อถ โข - ครั้งนั้นแล/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อุลลนันท - ชื่อว่าอุลลนันทา/ ภิกขุณี - ซึ่งภิกษุณี/ อเนกปริยาเยน - โดยนัยเป็นเครื่องยังเนื้อความให้เป็นไปโดยรอบมิใช่หนึ่ง/ วิครหิตฺวา - ตีเตียนแล้ว/ ทพฺพรตฺตยาเปา - แห่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ที่ควรเลี้ยงได้โดยยาก ฯลฯ/ เวยฺยจ ปน - ก็แล อย่างนี้/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุณีย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อิม - ชื่อนี้/ ลิกฺขาปท - ซึ่งลิกขาบท/ อุทฺทิสฺสนฺต - จงยกขึ้นแสดง/

๓. การแปลโดยความ

[๗๙๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น อุบาสกคนหนึ่งบวราณาด้วยกระเทียมกับภิกษุณีสงฆ์ไว้ว่า “กระผมขอบวราณาแม่เจ้าทั้งหลายที่ต้องการกระเทียม ด้วยกระเทียม” และสั่งคนเฝ้าไว้ว่า “ถ้าภิกษุณีทั้งหลายมาก็จงถวายเธอไปรูปละ ๒-๓ กำ” ครั้งนั้นมีมหรสพในกรุงสาวัตถี กระเทียมที่เขานำมาเก็บไว้ได้หมดลง ภิกษุณี ทั้งหลายเข้าไปหาอุบาสกนั้นได้กล่าวดังนี้ว่า “พวกเราต้องการกระเทียม” อุบาสกนั้นกล่าวว่า “แม่เจ้าทั้งหลาย กระเทียมไม่มีกระเทียมที่เขานำมาเก็บ ไว้หมดแล้ว ท่านทั้งหลายโปรดไปทีไร” ภิกษุณีอุลลนันทาไปทีไรแล้วให้นำกระเทียมไปเป็นจำนวนมากโดยไม่รู้จักประมาณ คนเฝ้าไรจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุณีจึงไปทีไรแล้วให้นำกระเทียมไปเป็นจำนวนมากโดยไม่รู้จักประมาณเล่า” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเฝ้าไรตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณีผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนแม่เจ้าอุลลนันทาจึงให้นำ

กระเทียมไปเป็นจำนวนมากโดยไม่รู้จักประมาณเล่า” ครั้นแล้วภิกษุณีเหล่านั้น ได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุจึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระ ผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุณีถูกลนันทาให้นำกระเทียมไปเป็นจำนวนมากโดยไม่รู้จักประมาณ จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉน ภิกษุณีถูกลนันทาจึงให้นำกระเทียมไปเป็นจำนวนมากโดยไม่รู้จักประมาณเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำความผิดนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ที่จริงกลับจะทำให้คนที่ไม่เลื่อมใสก็ไม่เลื่อมใส ไปเลย คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วบางพวกก็จะกลายเป็นอื่นไป” ครั้นทรงดำนิภิกษุณีถูกลนันทาโดยประการต่าง ๆ แล้ว ทรงแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลายให้เหมาะ สมให้คล้อยตามกับเรื่องนั้น รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ภิกษุณีถูกลนันทาเคยเป็นภรรยาของพราหมณ์ คนหนึ่ง มีธิดา ๓ คน ชื่อนันทา นันทวดี สุนทรินันทา ภิกษุทั้งหลาย ต่อมาพราหมณ์นั้นตายไปเกิดเป็นหงส์ตัวหนึ่ง มีขนเป็นทองคำล้วน หงส์นั้นมาสลัดขนทองคำให้แก่ธิดาเหล่านั้นคนละขน ต่อมาภิกษุณีถูกลนันทาคิดว่า “หงส์ตัวนี้สลัด ขนให้พวกเราคนละขนเท่านั้น” จึงจับพญาหงส์ถอนขนจนหมด แต่ขนที่งอกขึ้นใหม่ กลายเป็นสีขาว ในครั้งนั้น ภิกษุณีถูกลนันทาเสื่อมจากทองคำเพราะความโลภเกินไป บัดนี้ก็เสื่อมจากกระเทียม ได้สิ่งใด ควรพอใจสิ่งนั้น ความโลภเกินไปเป็นความชั่วร้าย (เหมือน) ถูกลนันทาจับพญาหงส์แล้วเสื่อมจากทอง” ที่นั่น พระผู้มีพระภาคทรงดำนิภิกษุณีถูกลนันทาโดยประการต่าง ๆ แล้ว รับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้^๔

สรุป

ปาจิตติยกถ์ ตอนว่าด้วยอาบัติปาจิตติย เป็นบทบัญญัติในพระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเบาๆ ของภิกษุณี โดยมีทั้งหมด ๑๖๖ สิกขาบท ซึ่งการกระทำผิดเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ผ่านการแสดงอาบัติต่อหน้าสงฆ์ คณะ หรือบุคคล ปาจิตติยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ อสาธารณบัญญัติและสาธารณบัญญัติ ได้แก่

อสาธารณบัญญัติ แบ่งออกเป็น ๙ วรรค ได้แก่ ๑. ลสฺสนวรรค (กระเทียม) – ๑๐ สิกขาบท ๒. อันธการวรรค (ความมืด) – ๑๐ สิกขาบท ๓. นัคควรรค (การเปลือยกาย) – ๑๐ สิกขาบท ๔. ตฺวัฏฐวรรค (การนอนร่วมกัน) – ๑๐ สิกขาบท ๕. จิตตาคารวรรค (หोजิตรกรรม) – ๑๐ สิกขาบท ๖. อารามวรรค (อาราม) – ๑๐ สิกขาบท ๗. คัมภินีวรรค (สตรีมีครรภ์) – ๑๐ สิกขาบท ๘. กุมาริภูตวรรค (กุมาริ) – ๑๓ สิกขาบท ๙. นัตตูปาหนวรรค (ร่มและรองเท้า) – ๑๓ สิกขาบท

สาธารณบัญญัติ แบ่งออกเป็น ๗ วรรค ได้แก่ ๑. มุสาวาทวรรค (การกล่าวเท็จ) – ๑๐ สิกขาบท ๒. ภูตคามวรรค (ภูตคาม) – ๑๐ สิกขาบท ๓. โภชนวรรค (โภชนะ) – ๑๐ สิกขาบท ๔. จาริตตวรรค (จาริต) – ๑๐ สิกขาบท ๕. โขติวรรค (การผิงไฟ) – ๑๐ สิกขาบท ๖. ทิฏฐิวรรค (ความเห็น) – ๑๐ สิกขาบท ๗. ธรรมิกวรรค (ผู้มีธรรม) – ๑๐ สิกขาบท

การกระทำผิดในแต่ละวรรคมีรายละเอียดและข้อห้ามที่แตกต่างกัน เช่น การห้ามภิกษุณีจากการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อสถานะ การใช้สิ่งของที่ไม่ควร หรือการเกี่ยวข้องกับบุคคลในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ข้อห้ามเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมภายในสงฆ์

^๔ วิ.ภิกฺขุณี. (ไทย) ๓/๗๙๓/๑๒๗-๑๒๘.

บทที่ ๕

ปาฏิเทสนียกัณฑ์ – กัณฑ์แห่งธรรมชื่อว่าที่ควรแสดงคืน/ (ภิกขุณีวิภังโก – ภิกขุณีวิภังค์)

ปาฏิเทสนียกัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยปิฎกที่ว่าด้วยการปฏิบัติและกฎระเบียบของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของอาบัติที่ชื่อว่า “ปาฏิเทสนียะ” ซึ่งหมายถึงอาบัติที่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดพึงแสดงคืนเพื่อการแก้ไข การละเมิดข้อบังคับนี้ถือเป็นอาบัติที่เบา (ลหุกาบัติ) และยังสามารถแก้ไขได้ (สเทกิจฉา)

ในปาฏิเทสนียกัณฑ์ พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้เพื่อรักษาความเรียบร้อยและความบริสุทธิ์ของสงฆ์ภิกษุณี โดยเฉพาะเมื่อเกิดเรื่องที่ไม่ดีไม่งามขึ้นในสงฆ์ การปรับอาบัติปาฏิเทสนียะจึงเป็นการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับภิกษุณีที่ล่วงละเมิดกฎเหล่านี้

ปาฏิเทสนียะของภิกษุณีมีทั้งหมด ๘ สิกขาบท ซึ่งเป็นอนุสาธณบัญญัติ โดยแต่ละบทบัญญัติจะเกี่ยวข้องกับการฉันอาหารที่ภิกษุณีได้ขมาเองในขณะที่ไม่ได้ป่วยไข้ ซึ่งได้แก่ เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด และนมส้ม ภิกษุณีที่ฉันอาหารเหล่านี้ในสภาพที่ไม่ได้ป่วยไข้จะต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทเหล่านี้มีความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความสมบูรณ์ของพระวินัย ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยให้ภิกษุณีสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

การบัญญัติปาฏิเทสนียะนี้เป็นการสะท้อนถึงความสำคัญของการรักษาวินัยและความสงบเรียบร้อยในภิกษุณีสงฆ์ เพื่อให้ภิกษุณีทั้งหลายมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศาสนิกชน

ตัวอย่าง กัณฑ์แห่งธรรมชื่อว่าที่ควรแสดงคืน

๑. บาลี

[๑๒๒๘] เตน สมเณน พุทฺโธ ภควา สาวตถิโย วิหริติ เขตเวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเณน ฉพฺพคคิยา ภิกขุณีโย สบปี วิญญาเปตฺวา ภุณฺชนติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนติ ชียยนติ วิปาเจนติ “กถฺยหิ นาม ภิกขุณีโย สบปี วิญญาเปตฺวา ภุณฺชิสฺสนติ! กสฺส สมปนฺนํ น มนาปํ กสฺส สาทุํ น รุจฺจติ”ติ! อสฺสสุโข โข ภิกขุณีโย เตสํ มนุสฺसानํ อุชฺฌายนตานํ ชียยนตานํ วิปาเจนตานํ. ยา ตา ภิกขุณีโย อปฺปิจฺฉาเปฯ ตา อุชฺฌายนติ ชียยนติ วิปาเจนติ “กถฺยหิ นาม ฉพฺพคคิยา ภิกขุณีโย สบปี วิญญาเปตฺวา ภุณฺชิสฺสนติ”ติฯเปฯ สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคคิยา ภิกขุณีโย สบปี วิญญาเปตฺวา ภุณฺชนติ? “สจฺจํ ภควา”ติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควาเปฯ กถฺยหิ นาม ภิกฺขเว ฉพฺพคคิยา ภิกขุณีโย สบปี วิญญาเปตฺวา ภุณฺชิสฺสนติ! เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนํ วา ปสาทาเยฯเปฯ เหวณจ ปน ภิกฺขเว ภิกขุณีโย อิมํ สิกขาปทํ อุทฺทิสฺสนตุ “ยา ปน ภิกขุณี สบปี วิญญาเปตฺวา ภุณฺเชยฺย ปฏฺฐิเท เสตพฺพํ ตาย ภิกขุณิยา ‘การยํ อยฺเย ธมฺมํ อาปฺขซี อสฺสปายํ ปาฏิเทสนียํ ตํ ปฏฺฐิเทสมิ’”ติ. เหวณจิทํ ภควตา ภิกขุณินํ สิกขาปทํ ปณฺณุตฺตํ โหติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

[๑๒๒๘] เตน – นั้น/ สมเณ – โดยสมัย/ พุทโธ – ผู้เป็นพระพุทเจ้า/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิย – ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริติ – ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวัน – ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฑิกสส – ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามะ – ณ อาราม/ เตน โข – นั้นแล/ ปน – ก็/ สมเณ – โดยสมัย/ ฉพพคคิยา – ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ สปปิ – ซึ่งเนยใส/ วิณญาเปตวา – ให้ร้องขอแล้ว/ ภุณฺหติ. – ย่อมบริโภค/ มนุสสา – มนุษย์ทั้งหลาย/ อุชฌายนติ – ย่อมเพ่งโทษ/ ชียนติ – ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ; – ย่อมโพชนะนา/ “กถณฺหิ นาม – ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ สปปิ – ซึ่งเนยใส/ วิณญาเปตวา – ให้ร้องขอแล้ว/ ภุณฺหิตฺตํ! – บริโภคแล้ว/ กสส – แก่ใครเล่า/ สมปนฺน – ที่ถึงพร้อมแล้ว/ [ภตฺตํ – ข้าวสวย]/ น – หามีได้/ มนํปิ – เป็นที่ยังใจให้เอิบอาบ/ กสส – อันใครเล่า/ สาธุ – ที่ร้อย ๆ/ [ภตฺตํ – ข้าวสวย]/ น รุจฺจตี”ติ! – ย่อมไม่ชอบใจ”ดังนี้/ อสฺสสุ โข – ได้สดับแล้วแล/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ เตสํ – เหล่านั้น/ มนุสสานํ – เมื่อมนุษย์ทั้งหลาย/ อุชฌายนตํ – เพ่งโทษอยู่/ ชียนตํ – ตำหนิอยู่/ วิปาเจนตํ. – โพชนะนาอยู่/ ยา ตา – เหล่าใดเหล่านั้น/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ อปฺปิฉนํเป – เป็นผู้มีความต้องการน้อย ฯลฯ/ ตา – เหล่านั้น/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ อุชฌายนติ – ย่อมเพ่งโทษ/ ชียนติ – ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ; – ย่อมโพชนะนา/ “กถณฺหิ นาม – ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ฉพพคคิยา – ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ สปปิ – ซึ่งเนยใส/ วิณญาเปตวา – ให้ร้องขอแล้ว/ ภุณฺหิตฺตํ”ติเป – บริโภคแล้ว”ดังนี้ ฯลฯ/ “สจฺจํ – จริงหรือ/ กิร – ได้ยินว่า/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฉพพคคิยา – ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ สปปิ – ซึ่งเนยใส/ วิณญาเปตวา – ให้ร้องขอแล้ว/ ภุณฺหิตฺตํ”ติ? – ย่อมบริโภค”ดังนี้?/ “สจฺจํ – จริง/ ภควา”ติ. – ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า”ดังนี้/ วิหริ – ทรงติเตียนแล้ว/ พุทโธ – ผู้เป็นพระพุทเจ้า/ ภควาเป – พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯลฯ/ “กถณฺหิ นาม – ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฉพพคคิยา – ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ สปปิ – ซึ่งเนยใส/ วิณญาเปตวา – ให้ร้องขอแล้ว/ ภุณฺหิตฺตํ! – บริโภคแล้ว/ เนตํ – หามีได้ การกระทำนั้น/ [สวตฺตติ – ย่อมเป็นไปพร้อม]/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อปฺปสนนํ วา – ผู้ไม่เลื่อมใสแล้วบ้าง/ [ขณนํ – แห่งประชาชนทั้งหลาย]/ ปสาทายาเป – เพื่อความเลื่อมใส ฯลฯ/ เอวญจ ปน – ก็แล อย่างนี้/ ภิกขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุณีโย – ภิกษุณีทั้งหลาย/ อิมํ – ชื่อนี้/ สิกขาบทํ – ซึ่งสิกขาบท/ อุทฺทิสฺสนฺตุ. – จงยกขึ้นแสดง/ “ยา – รูปใด/ ปน – ก็/ ภิกขุณี – ภิกษุณี/ สปปิ – ซึ่งเนยใส/ วิณญาเปตวา – ให้ร้องขอแล้ว/ ภุณฺหิตฺตํ – พึงบริโภค/ ปฏฺฐิตฺตํ – พึงแสดงคืน/ ตาย – รูปนั้น/ ภิกขุณิยา – อันภิกษุณี/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ คารยํ – ที่ควรติเตียน/ อาวุโส – ดูก่อนท่านผู้มีอายุ/ ธมฺมํ – ซึ่งพระธรรม/ อาปชฺชํ – ถึงทั่วแล้ว/ อสฺสปายํ – ที่ไม่เป็นสัปปายะ/ ปาฏฺฐิตฺตํ – ที่ควรแสดงคืน/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ตํ – นั้น/ ปาฏฺฐิตฺตํ – ชื่อว่าที่ควรแสดงคืน/ [ธมฺมํ – ซึ่งธรรม]/ ปฏฺฐิตฺตํ”ติ. – ย่อมแสดงคืน”ดังนี้/ เอวญจิทํ – ก็ ด้วยประการฉะนี้ ชื่อนี้/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกขุณํ – แก่ภิกษุและภิกษุณีทั้งหลาย/ สิกขาบทํ – สิกขาบท/ ปณฺณุตฺตํ – เป็นสิกขาบทที่ทรงบัญญัติแล้ว/ โหติ. – ย่อมเป็น/

๓. การแปลโดยความ

[๑๒๒๘]สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทเจ้าประทับอยู่ ณ พระเขตวัน อาราม ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวตถิ ครั้นนั้น ภิกษุณีฉัพพคคิยก่อปากขอ เนยใสมาฉัน คนทั้งหลายจึงตำหนิ ประณาม โพชนะนาว่า “โฉนพวกภิกษุณีจึงออก ปากขอเนยใสมาฉัน ใครเล่าจะไม่ชอบใจอาหารที่ปรุงดีพร้อม ใครเล่าจะไม่ชอบของ เอรีดอ้อย” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นตำหนิ ประณาม โพชนะนา บรรดาภิกษุณี ผู้มีก้อนข้าว

ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงออกปากขอเนยใสมาดันเล่า” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ออกปาก ขอเนยใสมาดัน จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลาย ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงออกปากขอเนยใสมาดันเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้ว รับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง ดังนี้ ก็ภิกษุณีใดออกปากขอเนยใสมาดัน ภิกษุณีนั่นพึงแสดงคินว่า “แม่เจ้า ดิฉันต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะเป็นธรรมที่น่าดีเตียน ไม่เป็นสัปปายะ ดิฉันขอแสดงคินธรรมนั้น” สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้^๕

สรุป

ปาฏิเทสนียะกัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยปิฎก ที่รวบรวมกฎระเบียบและข้อบังคับสำหรับภิกษุณี ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องปาฏิเทสนียะซึ่งหมายถึงอาบัติที่ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดควรแสดงคิน ปาฏิเทสนียะเป็นอาบัติที่มีความเบาและสามารถแก้ไขได้ จัดเป็นลหุกาบัติและสาวเสสาบัติ หมายความว่า เป็นอาบัติที่ยังมีส่วนเหลือและสามารถแก้ไขได้

ปาฏิเทสนียะของภิกษุณีมีทั้งหมด ๘ สิกขาบท ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติขึ้นจากเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสมภายในภิกษุณีสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อกำหนดกฎระเบียบให้ชัดเจนและรักษาความสงบเรียบร้อยในสงฆ์

ตัวอย่างของอาบัติปาฏิเทสนียะได้แก่ การที่ภิกษุณีไม่เป็นไข้แต่ฉันอาหารหรือเครื่องดื่มที่ตัวเองขอมา เช่น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด และนมสัสม ซึ่งหากภิกษุณีใดกระทำการดังกล่าวจะต้องแสดงคินอาบัติเหล่านี้

การบัญญัติปาฏิเทสนียะนี้เป็นการสะท้อนถึงความสำคัญของการรักษาวินัยและความสงบเรียบร้อยในภิกษุณีสงฆ์ เพื่อให้ภิกษุณีทั้งหลายมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศาสนิกชน

^๕ วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๒๘/๓๘๕-๓๘๖.

บทที่ ๖

เสขยิกถัม – กัณฑ์แห่งธรรมที่ควรศึกษา/ (ภิกขุณีวิภังโก – ภิกขุณีวิภังค์)

เสขยิกถัมเป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยปิฎกที่ว่าด้วยข้อบัญญัติสำหรับภิกษุณี โดยเฉพาะเสขียะ ๗๕ สิกขาบท ซึ่งเป็นข้อที่ควรสำเหนียกหรือควรเอาใจใส่ศึกษาในเรื่องกิริยามารยาทและการวางกิริยาท่าทางของภิกษุณี คำว่า “เสขียะ” หมายถึง ข้อที่ควรเอาใจใส่ศึกษาและปฏิบัติตาม แม้ว่าเสขียะจะไม่ได้เป็นข้ออาบัติ แต่หากภิกษุณีไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งเสขียะ จะต้องอาบัติทุกกฏทุกสิกขาบท

เสขยิกถัมแบ่งออกเป็น ๗ วรรค ประกอบด้วยวรรคต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นไปที่กิริยามารยาทและการปฏิบัติของภิกษุณีในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้:

๑. ปริมณฑลวรรค หมวดว่าด้วยการนุ่งห่มให้เรียบร้อย มี ๑๐ สิกขาบท
๒. อุชชัคฌิการวรรค หมวดว่าด้วยการหัวเราะ มี ๑๐ สิกขาบท
๓. ชัมภกตการวรรค หมวดว่าด้วยการเท้าสะเอว มี ๑๐ สิกขาบท
๔. สักกัจจวรรค หมวดว่าด้วยความเอื้อเฟื้อ มี ๑๐ สิกขาบท
๕. กพพวรรค หมวดว่าด้วยคำข้าว มี ๑๐ สิกขาบท
๖. สรุสุวรรค หมวดว่าด้วยการฉันทังชู้ต ๆ มี ๑๐ สิกขาบท
๗. ปาทุการวรรค หมวดว่าด้วยการเชียงเท้า มี ๑๐ สิกขาบท

เสขียะ ๗๕ สิกขาบทเหล่านี้เป็นสาธารณสิกขาบทที่ภิกษุณีทุกท่านต้องปฏิบัติตาม เนื้อหาของแต่ละสิกขาบทได้แสดงถึงการดูแลและเอาใจใส่ในกิริยามารยาทอย่างละเอียดอ่อน เพื่อให้การดำรงชีวิตของภิกษุณีเป็นไปอย่างสงบสุขและมีความสุขภาพเรียบร้อยตามหลักพระธรรมวินัย

ตัวอย่าง กัณฑ์แห่งธรรมที่ควรศึกษา

๑. บาลี

[๑๒๔๐] เตน สมเณน พุทฺโธ ภควา สาวตถึยฺ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเณน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุณีโย ปุรโตปิ ปจฺจโตปิ โอลมเพนฺตี นิวาเสนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ชียนฺติ วิปาเจนฺติ “กลณฺหิ นาม ภิกฺขุณีโย ปุรโตปิ ปจฺจโตปิ โอลมเพนฺตี นิวาเสสฺสนฺติ เสยฺยถาปิ คิหิณีโย กามโกคิณีโย”ติ! อสฺสโสสุ โข ภิกฺขุณีโย เตสํ มนุสฺसानํ อุชฺฌายนฺตานํ ชียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. ยา ตา ภิกฺขุณีโย อปฺปิจฺฉาเปฯ ตา อุชฺฌายนฺติ ชียนฺติ วิปาเจนฺติ “กลณฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุณีโย ปุรโตปิ ปจฺจโตปิ โอลมเพนฺตี นิวาเสสฺสนฺติ”ติฯเปฯ สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุณีโย ปุรโตปิ ปจฺจโตปิ โอลมเพนฺตี นิวาเสนฺตฺติ? “สจฺจํ ภควา”ติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควาเปฯ กลณฺหิ นาม ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุณีโย ปุรโตปิ ปจฺจโตปิ โอลมเพนฺตี นิวาเสสฺสนฺติ! เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนํ วา ปสาทายาเปฯ เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุณีโย อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิสฺสนฺตุ “ปริมณฺทลํ นิวาเสสฺสา มีติ สิกฺขา กรณฺีย”ติ. ปริมณฺทลํ นิวาเสตพฺพํ นาภิมณฺทลํ ชาณฺมณฺทลํ ปฏฺิจฺฉาเทนฺติยา. ยา อนาทรียํ ปฏฺิจฺจ ปุรโต วา ปจฺจโต วา โอลมเพนฺตี นิวาเสตี อปาตติ ทุกกฏฺสฺส. อนาปตติ อสฺสจิจฺจ อสฺสติยา อชานนฺติยา คิลานาย อापทาสุ อุมมตฺติกายา อาทิกมฺมิกายาติฯเปฯ (สํขิตฺตํ).

๒. การแปลคำต่อคำ

[๑๒๔๐] เตน - นั้น/ สมเณ - โดยสมัย/ พุทโธ - ผู้เป็นพระพุทเจ้า/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิย์ - ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริติ - ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวเน - ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฑิกสส - ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามะ - ณ อาราม/ เตน โข - นั้นแล/ ปน - ก็/ สมเณ - โดยสมัย/ ฉพพคคิยา - ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ปุโรโตปี - ข้างหน้าข้าง/ ปจจโตปี - ข้างหลังข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสนติ. - ย่อมนุ่งห่ม/ มนุสสา - มนุษย์ทั้งหลาย/ อุชฌายนติ - ย่อมเพ่งโทษ/ ขิยยนติ - ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ; - ย่อมโพนทะนา/ “กถณหิ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ปุโรโตปี - ข้างหน้าข้าง/ ปจจโตปี - ข้างหลังข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสสสนติ - นุ่งห่มแล้ว/ เสยยาปิ - แม้นใด/ คิหิณีโย - สตรีคฤหัสถ์ทั้งหลาย/ กามโกคิณีโย”ติ! - ผู้บริโภคน้ำซึ่งกามโดยปกติ”ดังนี้!/ อสโสสุ โข - ได้สดับแล้วแล/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ เตสํ - เหล่านั้น/ มนุสสานํ - เมื่อนมนุษย์ทั้งหลาย/ อุชฌายนตํ - เพ่งโทษอยู่/ ขิยยนตํ - ตำหนิอยู่/ วิปาเจนตํ. - โพนทะนาอยู่/ ยา ตา - เหล่าใดเหล่านั้น/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อปปีจจาเปา - เป็นผู้มีความต้องการน้อย ฯลฯ/ ตา - เหล่านั้น/ [ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อุชฌายนติ - ย่อมเพ่งโทษ/ ขิยยนติ - ย่อมตำหนิ/ วิปาเจนติ; - ย่อมโพนทะนา/ “กถณหิ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ฉพพคคิยา - ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ปุโรโตปี - ข้างหน้าข้าง/ ปจจโตปี - ข้างหลังข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสสสนติ”ติฯเปา - นุ่งห่มแล้ว”ดังนี้ ฯลฯ/ “สจจํ - จริงหรือ/ กิร - ได้ยินว่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฉพพคคิยา - ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ปุโรโตปี - ข้างหน้าข้าง/ ปจจโตปี - ข้างหลังข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสนติ”ติ? - ย่อมนุ่งห่ม”ดังนี้?/ “สจจํ - จริง/ ภควา”ติ. - ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า”ดังนี้/ วิครหิ - ทรงติเตียนแล้ว/ พุทโธ - ผู้เป็นพระพุทเจ้า/ ภควาฯเปา - พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯลฯ/ “กถณหิ นาม - ก็ ชื่ออย่างไรเล่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ฉพพคคิยา - ผู้มีพรรคพวก ๖ รูป/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ ปุโรโตปี - ข้างหน้าข้าง/ ปจจโตปี - ข้างหลังข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสสสนติ! - นุ่งห่มแล้ว/ เนตํ - หามิได้ การกระทำนั้น/ [สวตตติ - ย่อมเป็นไปพร้อม/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อปปสนนํ วา - ผู้ไม่เลื่อมใสแล้วข้าง/ [ขนานํ - แห่งประชาชนทั้งหลาย/ ปสาทยาฯเปา - เพื่อความเลื่อมใส ฯลฯ/ เอวณจ ปน - ก็แล อย่างนี้/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ภิกขุณีโย - ภิกษุณีทั้งหลาย/ อิมํ - ข้อนี้/ สิกขาบทํ - ซึ่งสิกขาบท/ อุททิสนตุ. - จงยกขึ้นแสดง/ “[อหํ - ข้าพเจ้า]/ ปริณมทลํ - ให้เป็นปริณมทล/ นิวาเสสสามิ”ติ - จักนุ่งห่ม”ดังนี้/ สิกขา - การศึกษา/ [ภิกขุณียา - อันภิกษุณี/ กรณียา”ติ. - พึงกระทำ/ [ภิกขุณียา - อันภิกษุณี/ ปริณมทลํ - ให้เป็นปริณมทล/ นิวาเสตพพํ - พึงนุ่งห่ม/ นาภิณมทลํ - ซึ่งบริเวณแห่งสะดือ/ ชาณุมณทลํ - ซึ่งบริเวณแห่งเข่า/ ปฏิจจาเทนตียา. - ผู้ปกปิดเฉพาะอยู่/ ยา - รูปใด/ [ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อนาทรียํ - ซึ่งความไม่เอื้อเพื่อ/ ปฏิจจ - อาศัยเฉพาะแล้ว/ ปุโรโต วา - ข้างหน้า ข้าง/ ปจจโต วา - ข้างหลัง ข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสติ - ย่อมนุ่งห่ม/ [ตสสา - รูปนั้น/ ภิกขุณียา - แก่ภิกษุณี/ โหติ - ย่อมมี/ อาปตติ - การถึงทั่ว/ [ธมมสส - ซึ่งธรรม/ ทุกกฏสส. - ชื่อว่าทุกกฏ/ อนาปตติ; - การไม่ถึงทั่ว/ อสยจิจจ - เพราะไม่ตั้งใจพร้อม/ อสติยา - เพราะความระลึกไม่ได้/ อชานนตียา - ผู้ไม่รู้อยู่/ คิลานาย - ผู้อาพาธ/ [ภิกขุณี - ภิกษุณี/ อาปทาสุ - ในเพราะเหตุขัดข้องทั้งหลาย/ [ปุโรโตปี - ข้างหน้าข้าง/ ปจจโตปี - ข้างหลังข้าง/ โอลมเพนตี - ย้อยไปอยู่/ นิวาเสนติ. - ย่อมนุ่งห่ม/ อุมมตติกา - ผู้เมาขึ้นแล้ว/ อาทิกมมิกายา”ติฯเปา - ผู้กระทำซึ่งกรรมในเบื้องต้น”ดังนี้แล ฯลฯ/

(สัจจิตํ - ย่อไว้ดีแล้ว)/

๓. การแปลโดยความ

[๑๒๔๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุณีทั้งหลายจึงครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณี ผู้มีก่น้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึ่งครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ย้อยข้างหลังบ้างเล่า” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึ่งครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้ พระบัญญัติ พึงทำความสำเนียงว่า เราจักครองอันตราสกให้เรียบร้อย ภิกษุณีพึงครองอันตราสกให้เรียบร้อย คือนุ่งปิดบริเวณสะดือ บริเวณเข่า ภิกษุณีใดไม่เอื้อเพื่อครองอันตราสกย้อยข้างหน้าหรือข้างหลัง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุณีต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ ๑. ภิกษุณีไม่จงใจ ๒. ภิกษุณีไม่มีสติ ๓. ภิกษุณีผู้ไม่รู้ ๔. ภิกษุณีผู้เป็นไข้ ๕. ภิกษุณีผู้มีเหตุขัดข้อง ๖. ภิกษุณีวิกลจริต ๗. ภิกษุณีต้นบัญญัติ เป็นข้อความที่ย่อไว้^๖

สรุป

เสขยิกัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยปิฎกที่ให้ข้อบัญญัติสำหรับภิกษุณี ศึกษาและปฏิบัติตามเสขียะช่วยให้ภิกษุณีมีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย เสขยิกัณฑ์แบ่งเป็น ๗ วรรค ประกอบด้วยหลายสิกขาบทที่เน้นกิริยามารยาทและการปฏิบัติของภิกษุณีในแง่มุมต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามเสขียะที่กำหนดไว้ด้วยความรอบคอบเพื่อดูแลและใส่ใจในกิริยามารยาทอย่างละเอียด เพื่อดำรงชีวิตอย่างสงบสุขและมีความสุขภาพเรียบร้อยตามหลักพระธรรมวินัย

^๖ วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๐/๓๙๕-๓๙๖.

บทที่ ๗

อธิกรณสมถา – ธรรมเป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะทั้งหลาย/ (ภิกขุณีวิภังโก – ภิกขุณีวิภังค์)

อธิกรณสมถะเป็นแนวคิดที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทและคดีความที่เกิดขึ้นภายในสงฆ์ คำว่า "อธิกรณสมถะ" ประกอบจากสองคำ คือ "อธิกรณะ" หมายถึง เหตุ โทษ เรื่องราว หรือคดีความ และ "สมถะ" หมายถึง การระงับหรือการทำให้สงบ ดังนั้น อธิกรณสมถะจึงแปลว่า ธรรมเครื่องระงับอธิกรณ์ หรือวิธีการเพื่อระงับอธิกรณ์

อธิกรณสมถะมีทั้งหมด ๗ ประการ ได้แก่:

๑. สัมมุขาวินัย: ระงับในที่พร้อมหน้าสงฆ์ บุคคล วัตถุ และธรรม
๒. สติวินัย: ระงับโดยประกาศสมมติให้ว่าเป็นพระอริยะผู้มีสติสมบูรณ์
๓. อมูหวินัย: ระงับโดยยกประโยชน์ให้ว่าต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า
๔. ปฏินญาตการณะ: ระงับตามคำรับของจำเลย
๕. เยภุยยสิกา: ระงับตามเสียงข้างมาก
๖. ตัสสปาปิยสิกา: ระงับโดยการลงโทษแก่ผู้ทำผิด
๗. ตินวัตถการกะ: ระงับโดยการประนีประนอม

ในส่วนของการระงับอธิกรณ์ มี ๔ ประเภทหลัก ได้แก่:

๑. วิวาทาธิกรณ์: การเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย
๒. อนุวาทาธิกรณ์: เรื่องการกล่าวหา ใส่ความ โจทก์ด้วยอาบัติต่างๆ
๓. อาปัตตาธิกรณ์: เรื่องการต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ตัว
๔. กิจจาธิกรณ์: กิจธุระต่างๆ ที่สงฆ์ต้องทำ เช่น การสวดพระปาติโมกข์

อธิกรณสมถะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาความสงบสุขและความสามัคคีในหมู่สงฆ์ โดยใช้หลักการที่เป็นธรรมและเหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในทุกกรณี

ตัวอย่าง ธรรมเป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะทั้งหลาย

๑. บาลี

อธิกรณสมถา (ภิกขุณีวิภังโก)

อิเม โข ปนายยาโย สตต อธิกรณสมถา ฌมา อุทเทส อากจณฺติ.

[๑๒๔๒] อุปปณฺณูปปนฺนํ อธิกรณํ สมถาย วูปสมาย สัมมุขาวินโย ทาทพฺโพ สติวินโย ทาทพฺโพ อมูหฺวินโย ทาทพฺโพ ปฏินญาเย กาเรตพฺพํ เยภุยยสิกา ตสฺสปาปิยสิกา ตินวัตถการโกติ.

อุทฺทิฏฺฐา โข อยฺยาโย สตต อธิกรณสมถา ฌมา. ตตฺถายฺยาโย ปุจฺฉามิ “กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา”? ทุตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ “กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา”? ตุตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ “กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา”? ปริสุทฺเธตฺถายฺยาโย ตสฺมา ตฺวณฺตี เหวเมตฺถ ธารยามีติ.

อธิกรณสมถา นิฏฺฐิตา.

อุทฺทิฏฺฐํ โข อยฺยาโย นิทานํ. อุทฺทิฏฺฐา อฏฺฐ ปาราชิกา ฌมา. อุทฺทิฏฺฐา สตฺตรส สงฺฆาติเสสา ฌมา. อุทฺทิฏฺฐา ตีส นิสสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ฌมา. อุทฺทิฏฺฐา ฉสฺสฏฺฐิสฺตา ปาจิตฺติยา ฌมา. อุทฺทิฏฺฐา อฏฺฐ ปาฏิ

เทศนียา ธมฺมา. อุทฺธิฏฺฐา เสขียา ธมฺมา. อุทฺธิฏฺฐา สุตต อธิกรณสมถา ธมฺมา. เอตตํ ตสฺส ภควโต สุตตาคตํ สุตตปริยาปนํ อนุวทฺธมาสํ อุทฺเธสํ อาคจฺจติ. ตตฺถ สพฺพาหเว สมคฺคาหิ สมโมทมานาหิ อวิวทมานาหิ สิกฺขิตพฺพนติ.

ภิกฺขุณีวิภังโก นิฏฺฐิต.

๒. การแปลคำต่อคำ

อธิกรณสมถา – ธรรมเป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะทั้งหลาย/ (ภิกฺขุณีวิภังโก – ภิกฺขุณีวิภังค์)/

อิม โข – เหล่านี้แล/ ปณายายาโย – คุณก่อนแม่เจ้าทั้งหลาย ก็/ สุตต – ๗ ข้อ/ อธิกรณสมถา – เป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะ/ ธมฺมา – ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺเธสํ – ซึ่งเนื้อความที่ควรยกขึ้นแสดง/ อาคจฺจติ. – ย่อมมาถึง/

[๑๒๔๒] อุปฺปนฺนุปฺปนฺนํ – ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วทั้งที่เกิดขึ้นแล้ว/ อธิกรณํ – ซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะทั้งหลาย/ สมถาย – เพื่อความระงับ/ วุปฺสมาย – เพื่อการเข้าไปสงบโดยวิเศษ/ [๑] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ สมฺมุขาวินโย – วินัยที่ควรกระทำในที่ที่มีหน้าพร้อม/ ทาทพฺโพ – พึงให้/ [๒] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ สติวินโย – วินัยที่ควรกระทำแก่พระอรหันต์ด้วยความระลึกได้/ ทาทพฺโพ – พึงให้/ [๓] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ อมฺพหฺวินโย – วินัยที่ควรกระทำแก่ภิกษุผู้ไม่หลงใหลแล้ว/ ทาทพฺโพ – พึงให้/ [๔] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ ปฏฺยญฺญา – ตามความปฏฺยญฺญา/ กาเรตพฺพํ – พึงให้กระทำ/ [๕] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ เยญฺยสิกา – ที่เป็นไปโดยส่วนข้างมาก/ [ปฏฺยญฺญา – ความปฏฺยญฺญา]/ ทาทพฺพา – พึงให้/ [๖] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ ตสฺสปาปิยสิกา – ที่เป็นไปเพราะความประพฤติชั่วของภิกษุรูปนั้นผู้ชั่วช้า/ [ปฏฺยญฺญา – ความปฏฺยญฺญา]/ ทาทพฺพา – พึงให้/ [๗] [สงฺเขน – อันสงฆ์]/ ทาทพฺโพ – พึงให้/ ตินฺวตฺถารโก”ติ. – วิธีเพี่ยงดั่งการปกปิดไว้ด้วยหญ้า”ดังนี้/

อุทฺธิฏฺฐา โข – ยกขึ้นแสดงแล้วแล/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ อยฺยาโย – คุณก่อนแม่เจ้าทั้งหลาย/ สุตต – ๗ ข้อ/ อธิกรณสมถา – เป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะ/ ธมฺมา. – ธรรมทั้งหลาย/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ตตฺถายายาโย – คุณก่อนแม่เจ้าทั้งหลาย ในธรรมทั้งหลายเป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะ ๗ ข้อเหล่านั้น/ ปุจฺฉามิ – ย่อมสอบถาม/ “กจฺจิตฺถ – แลหรือ ย่อมเป็น/ [ตฺมฺเห – ท่านทั้งหลาย]/ ปริสุทฺธา?” – เป็นผู้หมดจดโดยรอบแล้ว?”/ ทฺติยมฺปิ – แม่ในวาระที่ ๒/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ปุจฺฉามิ – ย่อมสอบถาม/ “กจฺจิตฺถ – แลหรือ ย่อมเป็น/ [ตฺมฺเห – ท่านทั้งหลาย]/ ปริสุทฺธา?” – เป็นผู้หมดจดโดยรอบแล้ว?”/ ตฺติยมฺปิ – แม่ในวาระที่ ๓/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ ปุจฺฉามิ – ย่อมสอบถาม/ “กจฺจิตฺถ – แลหรือ ย่อมเป็น/ [ตฺมฺเห – ท่านทั้งหลาย]/ ปริสุทฺธา?” – เป็นผู้หมดจดโดยรอบแล้ว?”/ ปริสุทฺเธตฺถายายาโย – คุณก่อนแม่เจ้าทั้งหลาย เป็นผู้หมดจดโดยรอบแล้ว ในธรรมทั้งหลายเหล่านั้น/ [ตฺมฺเห – ท่านทั้งหลาย]/ ตสฺมา – เพราะเหตุนั้น/ [ตฺมฺเห – ท่านทั้งหลาย]/ ตฺวณฺหิ – เป็นผู้หนึ่ง/ [อหํ – ข้าพเจ้า]/ เอวเมตํ – ด้วยอาการอย่างนี้ ซึ่งความเห็นโดยชอบนั้น/ ธารยามี”ติ. – ย่อมรับรอง”ดังนี้แล/

อธิกรณสมถา – ธรรมเป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะทั้งหลาย/ นิฏฺฐิตา. – จบแล้ว/

อุทฺธิฏฺฐุ โข – ยกขึ้นแสดงแล้วแล/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ อยฺยาโย – คุณก่อนแม่เจ้าทั้งหลาย/ นิทาน. – นิทาน/ อุทฺธิฏฺฐา – ยกขึ้นแสดงแล้ว/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ อฏฺฐ – ๘ สิกขาบท/ ปาราชิกา – ชื่อว่าปาราชิก/ ธมฺมา. – ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺธิฏฺฐา – ยกขึ้นแสดงแล้ว/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ สุตฺตรส – ๑๗ สิกขาบท/ สงฺฆาติเสสา – ชื่อว่าสังฆาติเสส/ ธมฺมา. – ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺธิฏฺฐา – ยกขึ้นแสดงแล้ว/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ ตีส – ๓๐ สิกขาบท/ นิสฺสคฺคิยา – ที่ควรสละออก/ ปาจิตฺติยา – ชื่อว่าปาจิตติย/ ธมฺมา. – ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺธิฏฺฐา – ยกขึ้นแสดงแล้ว/ [มยา – อันข้าพเจ้า]/ ฉสฺสญฺฐิตา – มี ๑๖๖ สิกขาบท/ ปาจิตฺติ

ยา - ชื่อว่าปาจิตติย/ ธมฺมา. - ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺธิฏฐา - ยกขึ้นแสดงแล้ว/ [มยา - อันข้าพเจ้า]/ อฏฺฐ - ๘
 สิกขาบท/ ปาฏิเทสนียา - ชื่อว่าที่ควรแสดงคืน/ ธมฺมา. - ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺธิฏฐา - ยกขึ้นแสดงแล้ว/
 [มยา - อันข้าพเจ้า]/ เสขียา - ชื่อว่าควรศึกษา/ ธมฺมา. - ธรรมทั้งหลาย/ อุทฺธิฏฐา - ยกขึ้นแสดงแล้ว/
 [มยา - อันข้าพเจ้า]/ สุตต - ๗ ข้อ/ อธิกรณสมถา - เป็นเครื่องระงับซึ่งเรื่องที่พึงกระทำเฉพาะ/ ธมฺมา. -
 ธรรมทั้งหลาย/ เอตถก - มีประมาณเท่านี้/ [สิกขาบท] - สิกขาบท/ ตสฺส - พระองค์นั้น/ ภควโต - ของพระ
 ผู้มีพระภาคเจ้า/ สุตตาคค - ที่มาแล้วในพระสูตร/ สุตตปริยาปน - ที่ถึงทั่วโดยรอบแล้วในพระสูตร/
 อนวทฺธมา - ตลอดถึงแห่งเดือนโดยลำดับ/ อุทฺธ - ซึ่งเนื้อความที่ควรยกขึ้นแสดง/ อากจฺฉติ. - ย่อม
 มาถึง/ [ตุมเหติ - อันท่านทั้งหลาย]/ ตตถ - เหล่านั้น/ [สุตเตสุ - ในพระสูตรทั้งหลาย]/ สพฺพาเหว - ทั้งปวง
 นั้นแล/ สมคฺคาหิ - เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน/ สมโมทมนานา - เป็นผู้บันเทิงพร้อมกันอยู่/ อวิวทมนานา - เป็น
 ผู้ไม่กล่าวต่างกันอยู่/ ลิกฺขิตพฺพ”นติ. - พึงศึกษา”ดังนี้/

ภิกษุณีวิภังโก - ภิกษุณีวิภังค์/ นิฏฐิต. - จบแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

อธิกรณสมถะ

แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมถะ ๗ เหล่านี้มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ
 [๑๒๔๒] เพื่อระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ (๑) พึงให้สัมมุขวินัย (๒) พึงให้สตีวินัย (๓) พึงให้อุมพ
 หวินัย (๔) พึงให้ปัญญูตการณะ (๕) พึงให้เยภยยสิกา (๖) พึงให้ตสฺสปาปิยสิกา (๗) พึงให้ติณวัดการวินัย

แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมถะ ๗ อย่าง ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ข้าพเจ้าขอถามแม่เจ้า
 ทั้งหลายในธรรมคืออธิกรณสมถะเหล่านั้นว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ” ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒
 ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ” ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “แม่เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วหรือ” แม่
 เจ้าทั้งหลายบริสุทธิ์แล้วในธรรมคืออธิกรณสมถะ ๗ เหล่านี้ เพราะฉะนั้น จึงนี้ ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็น
 มติอย่างนี้

อธิกรณสมถะ จบ

แม่เจ้าทั้งหลาย นิทาน ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว คือ ธรรม คือ ปาราชิก ๘ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้น
 แสดงแล้ว ธรรม คือ สังฆาติเสส ๑๗ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ธรรม คือ นิสัคคียปาจิตติย ๓๐
 สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ธรรม คือ ปาจิตติย ๑๖๖ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ธรรม คือ ปาฏิ
 เทสนียะ ๘ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ธรรม คือ เสขียะทั้งหลาย ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ธรรม คือ
 อธิกรณสมถะ ๗ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว สิกขาบทของพระผู้มีพระภาคนั้นมีเท่านี้มาในสูตร๑ นับเนื่องในพระ
 สูตร มาสู่ วาระที่จะพียงยกขึ้นแสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับทุกกึ่งเดือน พวกเราทั้งหมดพึงพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจ
 กัน ไม่วิวาทกัน ศึกษาในพระสูตร นั้นเทอญ

ภิกษุณีวิภังค์ จบ^๗

^๗ วิ.ภิกษุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๒/๔๐๐-๔๐๑.

สรุป

อธิกรณสมณะ คือหลักธรรมและวิธีการที่ใช้ในการระงับข้อพิพาทหรือคดีความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๗ วิธีหลัก ได้แก่:

๑. **มุขาวินัย:** ระงับในที่พร้อมหน้าสงฆ์ มีการประชุมครบองค์ประชุม และวินิจฉัยได้ถูกต้องตามธรรมวินัย

๒. **สติวินัย:** ระงับโดยประกาศสมมติให้บุคคลนั้นเป็นพระอริยะผู้มีสติสมบูรณ์ เพื่อยืนยันว่าไม่สามารถโจทพระอรหันต์ด้วยอาบัติได้

๓. **อมุพหวินัย:** ระงับโดยยกประโยชน์ให้บุคคลที่ต้องอาบัติขณะเป็นบ้า เมื่อหายบ้าแล้วจะไม่สามารถโจทเธอด้วยอาบัติได้

๔. **ปฎิญญาตกรณะ:** ระงับตามคำรับสารภาพของจำเลย หากจำเลยยอมรับอาบัติ การแสดงอาบัติก็ถือเป็นการระงับตามคำรับเช่นกัน

๕. **เยภยยลิกา:** ระงับตามเสียงข้างมาก เมื่อบุคคลหลายฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกัน

๖. **ตัสสปาปิยลิกา:** ระงับโดยการลงโทษผู้ทำผิด เมื่อสงฆ์พิจารณาเห็นว่ามีความผิดจริง แม้ผู้กระทำจะไม่รับสารภาพ

๗. **ติณวัตถการกะ:** ระงับโดยการประนีประนอมกัน เปรียบเหมือนเอาหญ้ากลบไว้ ไม่ต้องชำระสะสางคดีความ ใช้ระงับอธิกรณ์ที่ยุ่งยาก

อธิกรณ์แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ:

๑. **วิวาทาธิกรณ์:** การเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ระงับด้วยสัมมุขาวินัยและเยภยยลิกา

๒. **อนุวาทาธิกรณ์:** การกล่าวหาใส่ความโจทกันด้วยอาบัติต่าง ๆ ระงับด้วยสัมมุขาวินัย สติวินัย อมุพหวินัย และตัสสปาปิยลิกา

๓. **อาปัตตาธิกรณ์:** การต้องอาบัติและการแก้ตัวให้พ้นจากอาบัติ ระงับด้วยสัมมุขาวินัย ปฎิญญาตกรณะ และติณวัตถการกะ

๔. **กิจจาธิกรณ์:** กิจธุระต่าง ๆ ของสงฆ์ เช่น การสวดพระปาติโมกข์ การอุปสมบท ระงับด้วยสัมมุขาวินัย